

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADANA ALPARSLAN TÜRKİŞ BİLİM VE TEKNOLOJİ
ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KENT ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI**

**KENTSEL YAŞAM VE MİMARİ ÇEVRE BAĞLAMINDA KADINA
ŞİDDET OLGUSU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ADANA ÖRNEĞİ**

**ŞENOL DİKENCİK
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

ADANA 2023

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADANA ALPARSLAN TÜRKEŞ BİLİM VE TEKNOLOJİ
ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KENT ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI**

**KENTSEL YAŞAM VE MİMARİ ÇEVRE BAĞLAMINDA KADINA
ŞİDDET OLGUSU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ADANA ÖRNEĞİ**

**ŞENOL DİKENCİK
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
DR. ÖĞRETİM ÜYESİ GÖKHAN UŞMA**

ADANA, 2023

ÖZET

Kentsel Yaşam ve Mimari Çevre Bağlamında Kadına Şiddet Olgusu Üzerine Bir Araştırma: Adana Örneği

Şenol DİKENÇİK

Yüksek Lisans, Kent Çalışmaları Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Gökhan UŞMA

Ağustos 2023, 66 sayfa

Bu çalışmanın amacı, şiddet mağduru kadınların hangi kentsel koşullarda ve mimari çevrede yaşadıkları ve hangi şiddet türlerine maruz kaldıklarını incelemek ve nedenleriyle ortaya koymaktır. Bu kapsamda Adana ilinde bulunan Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirliklerine gelerek yaşadıkları şiddetten dolayı şikayetçi olan 100 kadın üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Adana'nın hemen hemen her ilçesinde bulunan bu bürolara gelerek müracaat eden kadınlara anket uygulaması yapılmış ve farklı kentsel yaşam koşulları ortaya konulmuştur. Sonuç olarak her ne kadar kadınlar farklı yaşam koşulları içerisinde bulunsalar da şiddetin her türlüsüne maruz kalmışlardır. Şiddete maruz kalan kadınların büyük bir çoğunluğu yaşadıkları çevreyi değiştirmek istemektedir. Bundan dolayı kentsel dönüşüm gibi çalışmalar ile kentsel yaşam olanaklarının artırılması ve mimari çevrenin iyileştirilmesi gerekliliğine ulaşılmıştır. Ayrıca son yıllarda Türkiye'de tartışma konusu olan İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanun ile kadına karşı şiddet engellenmeye çalışılsa da şiddet mağduru kadınların adli makamlara ve emniyet güçlerine olan güveninin çok az düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Bundan dolayı şiddetin engellenmesi için, devletin yükümlülükleri artmalı ve bu yönde çalışmalar yapan kuruluşlar desteklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Yaşam, Kentleşme, Kadın, Şiddet

ABSTRACT

A Research on Violence to Women in the Context of Urban Life and the Architectural Environment: The Case of Adana

Şenol DİKENCİK

M.Sc.Department of Urban Studies

Supervisor: Asst. Prof. Gökhan UŞMA

August 2023, 66 pages

This study aims to examine in which urban conditions and architectural environments women victims of violence live and what types of violence they are exposed to and to reveal their reasons. In this context, a survey was conducted on 100 women who came to the Bureau of Combating Domestic Violence and Against Women in Adana and complained about the violence they experienced. A questionnaire was applied to the women who used these offices in almost every district of Adana and different urban living conditions were revealed. As a result, although women were in different living conditions, they were exposed to various situations when taken out. The vast majority of women who are exposed to violence want to change the environment they live in. Therefore, the necessity of increasing urban life opportunities and improving the architectural environment has been achieved through studies such as urban transformation. In addition, although violence against women has been tried to be prevented with the Istanbul Convention and the Law No. 6284, which have been the subject of debate in Turkey in recent years, it has been concluded that the trust of women who are victims of violence in the judicial authorities and security forces is very low. Therefore, in order to prevent violence, administrative bodies should be increased and organizations that employ them for this purpose should be supported.

Keywords: Urban Life, Urbanization, Women, Violence

İthaf

Atatürk ve Cumhuriyet idealleri ile yetişmesi ümidiyle oğlum Sungur Toyan'a ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Tezimin tüm aşamasında bana destek olan Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesinin değerli öğretim üyeleri Dr. Gülertan AKYÜZLÜER ve Dr. Gökhan UŞMA'ya sonsuz teşekkürlerimi dilerim. Süreç boyunca zaman zaman işlerimi kolaylaştıran Adana Yüreğir Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirliği personeline ve anket aşamasında ricalarımı kırmayan Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirliklerine şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANNAMESİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
<i>İthaf</i>	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
TABLO LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI	3
2.1. Şiddetin Kavramsal Değerlendirmesi	3
2.1.1. Şiddet Nedir?	3
2.1.2. Şiddetin Nedenleri	4
2.1.2.1. Toplumsal Nedenler	4
2.1.2.2. Psikolojik Nedenler	5
2.1.2.3. Biyolojik Nedenler	6
2.1.2.4. Ekonomik Nedenler	7
2.1.3. Şiddetin Türleri	7
2.1.3.1. Fiziksel Şiddet	8
2.1.3.2. Psikolojik Şiddet	8
2.1.3.3. Cinsel Şiddet	9
2.1.3.4. Ekonomik Şiddet	10
2.1.4. Şiddetin Önlenmesine Yönelik Uluslararası Metinler	11
2.1.4.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	11
2.1.4.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	12
2.1.4.3. Avrupa'nın Geleceği İçin Paris Şartı	13

2.1.4.4. Helsinki Nihai Senedi	14
2.1.4.5. Çocuk Hakları Sözleşmesi	14
2.2. Kent Olgusu ve Kentleşme	15
2.2.1. Kent Olgusu	15
2.2.2. Kentleşmenin Tarihsel Süreci	17
2.2.3. Kentleşme Kuramları	18
2.2.3.1. Klasik Dönem Kuramcıları	18
2.2.3.1.1. Karl Marx	18
2.2.3.1.2. Emile Durkheim	20
2.2.3.1.3. Max Weber	20
2.2.3.2. Chicago Okulu	21
2.2.3.2.1. Georg Simmel	21
2.2.3.2.2. Robert E. Park	22
2.2.3.2.3. Louis Wirth	23
2.2.3.3. Eleştirel Bakış Kuramı	23
2.2.3.3.1. Henri Lefebvre	23
2.2.3.3.2. Manuel Castells	24
2.2.3.3.3. David Harvey	25
2.2.4. Kent Hakkı ve Kamusal Alan Mücadelesi	26
2.2.5. Türkiye'de Kentleşme Süreci ve Şiddetin Ortaya Çıkma Nedenleri	28
2.3. Kadına Karşı Şiddet	32
2.3.1. Kadına Karşı Şiddetin Tarihsel Temelleri	32
2.3.2. Kadına Karşı Şiddetin Uluslararası Boyutu	34
2.3.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Şiddet	34
2.3.4. Kadının Kent Yaşamında Ortaya Çıkması ve Kamusal Alan Mücadelesi	35
2.3.5. Türkiye'de Kadın Hakları ve Mücadelesi	36

2.3.6. Dünya'da Kadına Karşı Şiddetle Hukuksal Mücadele	39
2.3.6.1. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Bertaraf Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW) 1979-1981	39
2.3.6.2. 1993 Kadınlara Yönelik Şiddetin Bertaraf Edilmesi Sözleşmesi	41
2.3.6.3. 1995 Pekin Eylem Planı	42
2.3.6.4. 2011 Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)	43
2.3.7. Türkiye'de Kadına Şiddetle Hukuksal Mücadele ve 6284 Sayılı Kanunun Getirdikleri	44
3. ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ	46
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	48
4.1. Tanımlayıcı Analizler	48
4.2. İstatistiksel Analizler	55
5. SONUÇLAR	60
KAYNAKÇA	63
EKLER	

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	Tedirginlik Düzeylerine Göre Adana İlçelerinin Genel Durumu	53
Şekil 2.	Farklı Konut Tiplerinde Yaşayan Kadınların Yaşadığı Çevreye Duyulan Memnuniyet Durumu	58

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Katılımcılarının Kişisel Özellikleri	49
Tablo 2. Katılımcıların Şiddet Durumları	51
Tablo 3. Adana İlçeleri Tedirginlik Düzeyleri	52
Tablo 4. Çevresel Değerlendirme Soruları	53
Tablo 5. Katılımcıların Şiddete Yönelik Görüşleri	54
Tablo 6. Yaş ve Şiddet Yönelik Düşünceler Arasındaki Ortalama Farklılıklar	55
Tablo 7. Konut Tipi ve Yaşanılan Yerden Duyulan Tedirginlik Ortalama Farklılıklar	57
Tablo 8. Konut Tipi ve Yaşanılan Çevrede Duyulan Memnuniyet	57
Tablo 9. Oturulan Konut Tipi ve Şiddete Yönelik Düşünceler Arasındaki Ortalama Farklılıkları	59

KISALTMALAR

ICC	: Uluslararası Ağır Ceza Mahkemesi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
BM	: Birleşmiş Milletler
AAA	: Amerikan Antropoloji Derneği
AİHK	: Avrupa İnsan Hakları Komisyonu
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AB	: Avrupa Birliği
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
CEDAW	: Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Bertaraf Edilmesi Sözleşmesi
CSW	: Kadının Statüsü Komisyonu

1. GİRİŞ

Şiddet, tarihin her anında görülen bir durumdur. İnsanın var olmasıyla şiddet ortaya çıkmıştır. Kutsal kitaplarda betimlenen Habil-Kabil olayı ilk şiddet olayı olarak kabul görmüştür. Yani tarihten günümüze şiddet toplum içerisinde var olmuştur. İlkel toplum yapılarından modern toplum yapılarına kadar, toplumun hemen hemen her kesiminde şiddetin her türlü yaşanmaktadır.

Şiddet derken ilk akla fiziksel şiddet gelse de şiddetin farklı türleri de vardır. Psikolojik ve ekonomik şiddet de şiddetin türleri arasındadır. Kadınların birçoğu bunun farkında olmadıkları için ekonomik ve psikolojik şiddete maruz kaldıklarında adli makamlara başvurmamaktadırlar. Örneğin, eşinden darp gören bir kadın adli makamlara ulaştığında kadın; eşim bana önceleri sadece hakaret ediyordu beni dövmüyordu. Hakaretin bir suç olduğunu bilmiyordum. Ondan dolayı şikayet edemedim demektedir. Bazen de toplumsal baskılar, ataerkil yapılar, öz güvensizlik gibi nedenlerden dolayı kadın gördüğü şiddeti duyuramamaktadır. Toplumun en dezavantajlı grupları arasında olan kadınlar, modern toplum yapısının ortaya çıkmasıyla, toplum içerisinde daha fazla görünmeye başlamıştır. Eğitim, ekonomik ve kültürel açıdan kendisini geliştiren kadın, temel haklar konusunda mücadeleye girerek yaşadığı şiddeti görünür hale getirmiştir.

Kentleşme ve modernizm paralel olarak gelişmektedir. Modern toplum, kendi yaşam koşullarını iyileştirerek, modern kentler ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bunun yanında plansız göçler, modern kentleri olumsuz yönde etkileyen başlıca etmenlerden biridir. Plansız olarak yapılan göçler kentin yapısını bozmakta ve düzensiz yapılar ortaya çıkarmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan plansız yapılar ve mimari yapı çevrenin kontrolsüzce ilerlemesi, toplumsal yapıları da bozmaktadır. Kent içerisinde farklı kentsel yapılar ortaya çıkmakta ve buna bağlı olarak farklı şiddet türleri görülmektedir. Kadına karşı şiddette mekana bağlı olarak şiddet türlerinin bu denli farklılaşması, yaşanan çevre özelliklerinin toplumsal yaşamı etkilediğinin göstergesidir.

Modern kentler içerisinde kent hakkı mücadelesine giren kadınlar, kent içerisinde yerini almaya çalışmıştır. Kent meydanlarında, alışveriş merkezlerinde, parklarda, iş merkezlerinde, plazalarda fazlasıyla görünmeye başlamıştır. Kadının toplum içerisinde görünürlüğünün

artması, kadın hakları savunucularının kent hakkı mücadelesini kazanmış olmasındandır. İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanun ile birlikte devlet güvencesinin de sağlanmasıyla kadının şiddete karşı mücadelesi korunmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda çalışmada, Adana ilindeki farklı kentsel yapılarda yaşayan kadınların, yaşamış olduğu şiddet türlerini ortaya koymak ve farklı kentsel koşullar ve mimari çevrenin kadına karşı şiddet ve şiddet türleri üzerindeki etkilerini tespit etmek amaçlanmıştır ve kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik önerilerde bulunulmaya çalışılmıştır. Öte yandan şiddet mağduru kadınların yaşadıkları kente bakış açısını ortaya koymak, çevreye karşı memnuniyet ve güven duygularını incelemek de çalışmanın amaçları arasındadır. Çalışmanın yöntemi olarak, şiddet mağduru kadınlara yönelik anket soruları hazırlanmış ve bulgular üzerinden değerlendirmeler yapılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

2. KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI

2.1. Şiddetin Kavramsal Değerlendirmesi

2.1.1. Şiddet Nedir?

Şiddet, insanlık tarihi boyunca devamlı görülen bir olaydır. Günümüzde küresel bir boyut kazanan şiddet; kaba kuvvet veya psikolojik bir baskı sonucunda insanların fiziksel veya ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan davranışlardır (Kalyoncu, 2014: 19). Başka bir deyişle mağdur kişilere; fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel içerikli birtakım davranışlarda bulunarak, mağdur kişilerin temel hak ve özgürlükleri ihlal eden, fiziksel ve ruhsal bütünlüğü bozulan veya birtakım hakları kullanmasını engelleyen eylemlerin hepsini ifade etmektedir. (Şenkul, 2014: 8). Dünya sağlık örgütü ise şiddeti “Fiziksel güç ya da kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine, başkasına ya da topluluğa karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlar sonuçlanma ihtimalini artırmasına, psikolojik zarara, lme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılması” (Akıncı, 2019: 4) şeklinde tanımlamaktadır.

Birçoğumuzun hayatını, fiziksel ve ruhsal sağlığını, mutluluğunu ve huzurunu etkileyen, yaşamımızın hemen hemen her alanında karşımıza çıkan şiddet, çığ gibi büyüyen gizil bir tehlike olarak varlığını devam ettirmektedir. Tehlikenin büyüklüğünün kavrayabilmek adına yılda 1,6 milyondan fazla sayıda insanın şiddet yüzünden hayatını kaybettiğini vurgulamak büyük önem teşkil etmektedir (Yiğitcan, 2013: 26).

Çetin Özek, şiddetin temel nedeni, toplumdaki yeni gelişmelerin yararmış olduğu sosyo-ekonomik sorunların çözümünde siyasal çevrenin tutumunun kendini yenilememesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Doğu Ergil ise, toplumsal bunalımdan söz ederek şiddet kullanan kişilerin psikolojik durumlarına ağırlık vermiştir. Özellikle Doğu Ergil, “toplumsal yabancılaşmanın şiddet ile ilgili bağlarını açığa çıkararak şiddet gerçeğini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Özer Ozankaya ise şiddeti toplumsal bunalım olarak değerlendirmektedir. Literatürde yer alan tanımlara bakıldığında, bütüncül yaklaşımın gerekliliği konusunda Türk bilim insanlarının birleştii görülmektedir (Akyıldız, 2014: 5). Krishnamurti ise, “Şiddet dolu bir toplum inşa ettik ve insanlar olarak şiddet doluyuz; içinde yaşadığımız çevre ve kültür bizim çabalarımızın, mücadelemizin, ıstırabımızın, korkunç vahşiliğimizin bir sonucudur”

demektedir (Krishnamurti, 2015: 89). Şiddetin insanlar tarafından kültürel farklılıklara dayandırılmadan her zaman yaşanabileceği ve toplumsal koşulların ağırlaşmasıyla bunalım geçiren insanların her zaman şiddete başvurabileceği ihtimal dahilinde olmuştur.

Şiddet kavramına etimolojik açıdan bakıldığında, Türkçe'ye Arapça'dan geçtiği bilinmektedir. Sertlik, sert ve katı davranış ve kaba kuvvet anlamında kullanılan şiddet, bir Türkçe sözlükte, karşıt tutumda, görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, sert davranma ve sertlik olarak tanımlanmaktadır. Yabancı başka dillerde, örneğin İngilizce'de şiddet (violence); bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak ya da yaptırmak; şiddet uygulama eylemi, zorlama, saldırı, bedensel ya da psikolojik acı çektirmek, işkence, vurma ve yaralama olarak tanımlanmaktadır (Tekin, 2011: 1-2).

2.1.2 Şiddetin Nedenleri

2.1.2.1. Toplumsal Nedenleri

Krishnamurti; *“şiddetle dolu bir toplum inşa ettik ve insanlar olarak şiddet doluyuz, içinde yaşadığımız çevre ve kültür bizim çabalarımızın, mücadelelerimizin, ıstırabımızın, korkunç vahşiliğimizin bir sonucudur.”* (Krishnamurti, 2015: 89) demektedir. Toplumlarda şiddetin nasıl yer edindiğine dair literatürde birçok sebep gösterilmektedir. Şiddetin toplumsal sebeplerine bakıldığında, bireylerin birçok öğrenilmiş davranışlarının çevresel faktörler içerisinde yer aldığı görülmektedir. Çevreye uyum sağlamaya çalışan birey hem iyi davranışları hem de kötü davranışları bu uyum sağlama sürecinde öğrenmektedir. Şiddet ise model ya da rol olarak öğrenilebilen bir olgudur. Dolayısıyla toplumsal bir varlık olan insan, şiddeti bilmiyorsa bile içinde yer aldığı sosyal çevre ve toplumsal koşullar içinde şiddeti çok rahatlıkla sonradan öğrenebilir. Bir diğer deyişle şiddet aynı zamanda insanoğluna öğretilen bir şeydir (Tekin, 2011: 19). Aile içerisinde babayı rol model olarak benimseyen çocuğun, babanın şiddete meyilli olan davranışlarını alması ve babanın normal karşılanan bu davranışlarını ilerleyen dönemlerde aynı şekilde gerçekleştirmesi muhtemeldir.

Kültürel ve toplumsal değerleri içselleştirerek öğrenen insan bir sosyalizasyon sürecine girmiştir. Bu sosyalizasyon sürecinde bireyin içinde bulunduğu toplum tarafından kendisine verilen ya da zaten sahip olduğu rol ve statülerin gerektirdiği davranış şekillerini ve bu davranış şekillerine göre yaşamayı öğrenmektedir (Akıncı, 2019: 11). Şiddeti normal karşılayan

toplumlarda büyüyen erkek çocukları genellikle büyüdüklerinde şiddet uygulayan kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar ise şiddetin tarafı olup mağdur kişi konumuna düşmektedir ve onların çocukları da bu ortamda büyüdüklerinden şiddet de kuşaktan kuşağa aktarılacaktır. Böylece bir sosyalizasyon sürecinin yaşandığı görülmektedir. Eğer kadına şiddeti normal olarak gösteren davranış şekillerinin bulunduğu bir sosyalizasyon süreci var ise orada ataerkil kuralların geçerli olduğu bir toplumdan da bahsedilmektedir (Akıncı, 2019: 11). Kadına karşı şiddetin yoğun bir şekilde görüldüğü toplumlarda ataerkil normunun hakim olduğu görülmektedir. Bu toplum özelliklerine sahip bir ortamda büyüyen çocuklarda şiddeti benimseyerek bunun normal bir davranış biçimi olduğunu algılayacaktır. Hatta şiddetin meşru görüldüğü bir yerde şiddete karşı çıkan erkek de toplumda dışlanmaktadır (Yıldırım, 2015:87). Burada tipik bir toplumsal baskı oluşmaktadır.

Genel çerçevede toplumsal ve çevresel nedenlere bakıldığında; Sosyal ve toplumsal düzensizlik, eğitim sisteminde yaşanan yaşanan sıkıntılar, olumsuz okul ortamı, ekonomik sıkıntılar, olumsuz aile ortamı, şiddetin erkek için meşru görülmesi, medyanın olumsuz etkisi, film ve bilgisayar oyunları, şiddet içeren televizyon programları, akran baskısı, olumsuz arkadaş grupları, uyuşturucu ve ateşli silahlara ulaşmanın kolaylığı gibi durumlar şiddete sebep olan etmenlerdir (Tekin, 2011: 19-20).

2.1.2.2. Psikolojik Nedenler

Şiddetin yaşanmasına neden olan diğer bir neden ise, psikolojik nedenlerdir. Psikolojik sebeplerin bazıları; okul yaşamında başarısızlık, toplumsal beceri eksikliği, sorunlarla baş etme eksikliği, özgüven zayıflığı, bireysel farklılıklara karşı sabırsızlık, dışlanmışlık, alınganlık, öfke kontrolü zayıflığı, uyuşturucu ve alkol kullanımı gibi birtakım alışkanlıklar ve davranışlar psikolojik sebeplerdendir (Şenkul, 2014: 10). Psikolojik nedenler arasında; mutluluk, kendini değersiz hissetme gibi etkenler görülmektedir. Otoriter aile yapısı, dini kuralların etkisi ve kuşak farklılığı aile içi şiddetin sebepleri arasındadır. Çocukların yanında yapılan şiddetin yaygın olması, ileriki yaşamda çocukların şiddeti benimsemesinde etkili olduğu düşünülmektedir (Güleker Törer, 2020: 27).

Yaşamı sürdürmek için organizmaların psişik, zihni enerjiye ihtiyacı vardır. Ancak bu enerji olumlu kullanıldığı gibi olumsuz kullanıma imkanına da sahiptir. Ayrıca insanın bencilliğine

ait açıklamalarda bu süreç yer almış ve birbiri ile ilişkili olduğu düşünülmekte olan bu kavramlar irdelenmiştir. Aslında bu noktada iki ana teori görülmektedir. Bunlardan ilki olan sosyal öğrenme teorisinde bahsedildiği üzere şiddet taklit yoluyla öğrenilir. Birey sosyal çevresini model alarak şiddet içeren davranışlarda bulunmayı öğrenir. Gelişimsel teoriye göre çocuk ve ebeveyn arasındaki bağ; istismar, aşırı disiplin, aile içi şiddet eğilimine zemin hazırlamaktadır (Hatunoğlu, 2021: 7).

Kentleşme, bireylerde kişilik ve kimlik bunalımı yaratmaktadır. Bunun sonucunda sorunlar yaşayan birey, çözüm yolu olarak şiddete başvurmaktadır. Farklı yaşam biçimlerini meydana getiren kentlileşme, kişisel ve ailevi sorunlar yaratmaktadır. Bu gibi durumlar yaşayan bireyler, saldırgan davranışlar gösterebilmektedir. (Yüksel, 2016: 20).

2.1.2.3. Biyolojik Nedenler

Şiddet sosyal nedenler ve psikolojik nedenler dışında biyolojik nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Hem erkeklerde hem de kadınlarda hormonal sebeplerden dolayı şiddete olan meyil artmaktadır *Saldırgan davranışların genel olarak, limbik sistem ile beynin temporal ve frontal ile ilişkili olduğu varsayılmaktadır.*” (Yiğitcan, 2013: 60). Farklı nedenlerle ortaya çıkan şiddetin bir nedeninin de kalıtsal sebeplerle olduğu unutulmamalıdır. Bazı kişilerin, sık sık ve aşırı bir şekilde şiddet gösteren davranışlara başvurması, beyinsel sıkıntılardan ileri gelmektedir. Kronik sara nöbeti geçiren kişilerde ise şiddetli ve tehlikeli saldırganlıklar görülmektedir (Güleker Törer, 2020: 26).

İnsanın iç salgı bezlerinin etkisiyle ortaya çıkan endişe, korku, kaygı, kızgınlık, öfke gibi duyguları zaman zaman şiddeti ortaya çıkarmaktadır. Hormonsal sebeplerin ortaya çıkardığı bu durum “*erkeklerde kaygıyı, korkuyu, kızgınlığı, öfkeyi arttıran, adrenalin ve noandrenalin kan düzeyinin, kadınlara oranla daha fazla yükseldiği*” tespit edilmiştir (Güleker Törer, 2020: 27). Bundan dolayı erkeklerin kadınlara oranla daha çok şiddete başvurduğu değerlendirilebilir.

2.1.2.4. Ekonomik Nedenler

Şiddet; ekonomik kaynakları az olan toplumlarda daha fazla görülmektedir. Ekonomik gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkan bilinçli toplum yapısı, şiddeti aza indirmekte veya şiddetin önüne geçmeye çalışmaktadır. “*Ülkemizde kadınların, sosyoekonomik kalkınmadan en düşük*

düzeşde faydalanan kesimi oluşturmaları toplumsal hayata katılmalarını da etkilemektedir. Yapılan bir araştırmaya göre Türkiye’de her üç kadından birinin fiziksel şiddet yaşadığı ve kadının daha çok para kazanmasının dayak yeme riskini iki kat arttığı belirlenmiştir.” (Akıncı, 2019: 11).

Sosyoekonomik kaynaklara daha kolay ulaşabilen kadınlar, şiddete karşı koyabilir hale gelir ve bulunduğu şiddet ortamından çok kolay uzaklaşabilir. Ekonomik anlamda erkeğe bağımlı yaşayan kadınlar şiddete daha çok maruz kalmakta ve şiddetin her türü görölmektedir. Aile gelirinin düşmesi, uzun süren işsizlik durumu, iflas ve gelirdede büyük düşüşler, maaşın temel ihtiyaçları karşılayamaması, ek bir iş yapma durumu şiddet ortamının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Şenku,2014: 10).

Ailenin geçimini sağlayan erkek ekonomik sıkıntılar yaşadığında, sahiplenmiş olduğu sorumluluk duygusundan kaynaklı olarak kaygı yaşamakta ve sağlıklı düşünememektedir. “Bu kaygı diğer olumsuz faktörlerle birleşince çaresizlik duygusu ve öfkeye yol açabilmektedir.” (Akıncı, 2019: 12). Bu da aile içinde erkeğin şiddetin ortaya çıkarmaktadır.

2.1.3. Şiddetin Türleri

Şiddet ilk akla geldiğinde insanlar, onu fiziksel şiddet olarak düşünmektedir. Oysaki kadın yönelik veya aile içi şiddette birçok şiddet türü karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel şiddet bunlardan bir tanesi olduğu gibi, psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve ekonomik şiddet, şiddetin türleri olarak bilinmektedir.

Şiddet türleri bazı durumlarda aşamalı olarak da gerçekleşmektedir. Erkek, kadına karşı baskı aracı olarak kullandığı şiddeti ilk başta ekonomik veya psikolojik olarak gerçekleştirebilir. Bunlardan netice alamadığı zaman erkek, kadına karşı fiziksel şiddeti kullanarak daha ağır sonuçlara sebep olabilir. Şiddetin hangi türü olursa olsun kabul edilemez sosyal ve hukuksal bir suçtur. Temelinde güç dengesizliği barındırır. Bireyin sağlığını, yaşamını ve insan haklarını tehdit etmekle beraber sosyoekonomik kayıplara, ruhsal belirtilerin ortaya çıkışına da neden olacaktır (Akıncı, 2019: 5).

2.1.3.1. Fiziksel Şiddet

Şiddet türü olarak akla ilk gelen fiziksel şiddettir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü bir çalışmasında fiziksel şiddeti; “ tokat atmak, tekmelemek, yumruklamak, hırpalamak, kolunu bükmek, boğazını sıkarak, bağlamak, saçını çekmek, kesici vurucu aletlere yaralamak, kezzap veya kaynar suyla yakmak, vücudunda sigara söndürmek, ellerini ayaklarını ezmek, sakat bırakmak, işkence yapmak, sağlıksız koşullarda yaşamaya mecbur bırakmak, sağlık hizmetlerinden yararlanmasına engel olarak bedensel zarar görmesine neden olmak gibi eylemler şeklinde tanımlanmıştır.” (Akyıldız, 2014: 38). Bu tür eylemlere kadınlar erkeklere oranla daha çok maruz kalmaktadır. Şiddete başvuran kişi, bu tür eylemleri yaparak karşısındaki kişiyi sindirme, korkutma amacını gütmektedir.

Türkiye’ye yapılan gözlemlerde, özellikle de geleneksel aile yapılarında fiziksel cezalandırma yöntemlerinin uygulandığı görülmektedir. Dayak bir terbiye aracı olarak benimsenmektedir. Ailesinden terbiye görmek adına dayak yiyen bir birey, aynı cezalandırma yöntemini kullanabilmektedir. Dolayısıyla şiddet, öğrenilmiş bir davranış haline dönüşebilmektedir (Yiğitcan, 2013: 67).

Şiddetin en çok bilinen çeşidi olan fiziksel şiddet, ceza yasasında suç olarak düzenlenmiştir. Buna rağmen toplum içerisinde kanıksanmaktadır. Ülkemizde yapılan bir araştırmaya göre kadınların %14’ü erkeklerin ev içerisinde görevini yapmayan eşlerini dövmesi doğal karşılamaktadır (Şenkul, 2014: 14). Böylece geleneksel aile yapısında bulunan kadınlar dayak yemeyi bir hak olarak görmekte ve fiziksel şiddete sessiz kalmaktadır.

2.1.3.2. Psikolojik Şiddet

Bu şiddet türü fiziksel olarak bireye zarar vermese de ruhsal anlamda derin yaralar açmaktadır. Bu şiddet türü kadının toplum içerisinde kendisini göstermesini ve geliştirmesini engellemektedir. Kadını toplum içerisinde baskılayarak iş hayatından uzak tutulmasını, çevrede saygınlığının azalmasına, kişiliğinin ve fikirlerinin önemsenmemesine neden olmaktadır. Kadına hakaret etmek, umursamamak, hor görmek, lakaplar takmak, yaptıklarını ve ettiklerini sürekli eleştirmek, kendi isteklerini yerine getirmek adına baskı kurup emirler vermek, fırsatlara engel olup habersiz bırakmak gibi davranış psikolojik şiddet olarak görülmektedir (Görücü, 2018: 9).

Psikolojik şiddet, kişinin hayatla ilgili tüm bağlarını koparmaya çalışan bir tehdit aracıdır. Kadının fikirlerini değersiz görerek ezilmesini ve aşağılanmasını sağlamaktadır. Kişi, kadının üzerinde otoritesini kurarak duygu ve düşüncelerini yok saymaktadır. Burada kadının hiçbir öneminin olmadığını, asıl önemli olanın kendi fikirleri olduğunun vurgusunu hissettirmeye çalışmaktadır (Pehlivan, 2018: 45).

Psikolojik şiddet ve diğer şiddet türleri sadece eğitim seviyesi düşük ve maddi geliri düşük olan ailelerde rastlanan bir sosyal sorun değildir. Yapılan çalışmalar sonucunda aile içinde yuvalanan şiddet davranışlarının soyla, coğrafi alan ile kabul edilen inanç biçimiyle aynı zamanda ekonomik gelir durumuyla birebir bağlantısı olmadığını göstermektedir. Şiddet sorunu toplumun tüm kurumlarında kendini gösteren sosyal bir problemdir. Bununla birlikte, dünyada yapılan çalışmalara bakıldığında, birçok kadının devamlı olarak beraberlik yaşadığı erkek arkadaşı ya da eşinden sert davranışlar saldırgan tutumlar gördüğü ve bu şiddet hareketlerinin yaşam alanı, sosyal yapı ve ekonomik boyutla ilişkisinin olmadığını kanıtlanmıştır (Pehlivan, 2018: 46).

2.1.3.3. Cinsel Şiddet

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne göre cinsel şiddet; cinsel ilişkiye zorlama, ilişki sırasında kadını istemediği davranışlara zorlama, kadının cinsel organına başka cisimle saldırma, tecavüz etme, istenmeyen evliliğe zorlama gibi eylemlerde görülmektedir. Cinsel amaçlı olsun olmasın kadına istemi dışında söz ve davranışlarda bulunmak gibi eylemler cinsel şiddettir şeklinde tanımlanmaktadır (Akyıldız; 2014:40). Bir başka tanıma göre ise cinsel şiddet; kişiye cinsel bir obje gibi davranmak, kıskançlık ve şüphecilik göstermek, bir cezalandırma yöntemi olarak cinselliği kullanmak, fiziksel kuvvet kullanarak cinsel ilişkiye zorlamak, tecavüz etmek, istenmeyen cinsel pozisyonlara zorlamak, ters ilişkiye zorlamak, para karşılığı cinsel ilişkiye zorlamak olarak tanımlanmaktadır (Akıncı,2019: 8).

Kamusal alanda sık sık karşımıza çıkan cinsel taciz kadınlara yönelik en sık uygulanan istismar biçimidir. Gereksiz şakalar, elle dokunma ve fiziksel temas, dış görünüm hakkında yorumlar yapma, sırnaşma ve uygunsuz davetler, müstehcen içerikli konuşmalar, fiziksel sarkıntılık cinsel tacizin içine giren davranışlardır (Şenku, 2014: 15).

1993 Eski Yugoslavya için kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi tecavüzü ilk kez suç olarak tanımlamıştır ve 1994'te Ruanda da aynı hüküm çıkmıştır. Ayrıca Lahey'de yer alan Uluslararası Ağır Ceza Mahkemesi (ICC)'nin belgesi olan Roma Kanunu da içinde cinsel şiddet yer alan toplumsal cinsiyet dayalı şiddeti insanlık suçu olarak kabul etmiştir. Cinsel şiddet, Türk Ceza Kanununda da madde 102, madde 103, madde 104 ve madde 105 uyarınca suç kabul edilmiştir (Kaplan, 2020: 10).

Cinsel şiddetin arka planında toplumsal hayata uyum sağlayamama, uyuşturucu madde bağımlılığı, toplumsal problemler, cinsel sorunlar gibi sıralanabilecek birçok sebep vardır. Bu sebeplerle birlikte toplumda genel geçer düşüncelerden biri olan adının erkeğin cinsel ihtiyaçlarını istese de istemese de yerine getirmesi gerektiği düşüncesidir. Bunun arka planında toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde erkeğin edilgen olması ve erkeğin isteklerinin, kadının isteklerinden önde olması düşüncesidir. Bundan dolayı kadının istekleri ve arzularının hiçbir önemi yoktur (Pehlivan,2018: 44).

2.1.3.4. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet ise; en az farkına varılan şiddet türlerinden biridir. Ekonomik kaynakların kişi üzerinden tehdit, yaptırım ve kontrol aracına dönüşmesi ekonomik şiddete işaret etmektedir. Bu şiddet türü kadının mallarını ve kazançlarını elinden almak, kaynaklara ve hizmetlere erişimini engellemek, parayı harcamasında hesap sormak, para vermemek veya kısıtlı vermek, çalışmasına izin vermemek, gelirini elinden almak, ekonomik bağımsızlığının önüne geçmek, evin masraflarını karşılamamak, zorla bir işte çalıştırmak gibi birçok davranış içermektedir (Kaplan, 2020: 11).

Toplum tarafından aile içindeki kadın ve erkeğin rolleri, üstlenecekleri görevleri belirlenmiştir. Buna göre kadınlara ev işleri ve çocukların bakımı, erkeklere ise para kazanma ve evi geçindirme görevleri verilmiştir. Bu durum erkeklerde çalışmayan eşlerini parasız bırakma, ihtiyaçlarını karşılamama vb. hakkına sahip olma ve gücü tek başına elinde tutma fikrini oluşturmuştur. Erkeklerin eve para getiren ve evi geçindiren kişi olmasından kaynaklanan gücü, kadınla paylaşmaları düşüncesi onlarda kontrolü kaybetme duygusunu oluştururken, kadınlarda ise kendini birey olarak görüp hayatı, evi, geleceği hakkında söz sahibi olma gücünü kazandırmıştır (Akıncı, 2019: 7).

Ekonomik şiddetin en önemli özelliği, diğer şiddet türlerinin üzerini örtebilecek güce sahip olmasıdır. Ekonomik anlamda erkeğe bağımlı olan kadının ekonomik anlamda bağımsız olmasını engellemekte ve şiddete karşı koyma mekanizmasını durdurmaktadır. Kadını güçsüzleştirerek, diğer şiddet türlerine maruz kalma noktasında etkisiz bırakmasına neden olmaktadır. Kadının iş yaşamından kısıtlanması onun ekonomik anlamda söz hakkına sahip olmasını engellemektedir. Erkek ekonomik gücünü kullanarak baskıladığı kadının çalışmasından rahatsız olmaktadır. Kadının ekonomik özgürlüğünü kazanması erkeğin gücünü kırarak ve ona karşı önemli bir cephe oluşturacağından, ekonomik getirisi olmasına rağmen erkek için rahatsız edici bulunmaktadır (Yıldırım, 2016: 106).

2.1.4. Şiddetin Önlenmesine Yönelik Uluslararası Metinler

Evrensellik taşıyan değerler sisteminden (örneğin din ve milliyetçilik gibi) farklı olarak insan hakları belli bir toplum, sınıf, siyasi ya da coğrafi varlığa üyelik, ırk, din, cinsiyet gibi ayırıcı özelliklere bağlı olmayıp, sadece insan olma kriteri temelinde hak kazanılan değer ve standartları içeren bir sistemdir (Ertürk, 2015: 30). Bu sisteme dayalı olarak uluslararası metinler özellikle büyük insanlık dramının yaşandığı 2. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkmıştır.

2.1.4.1 İnsanlar Hakları Evrensel Beyannamesi

10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından ilan edilen “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” insanın özgürce ve güven içerisinde yaşamını sürdürmesinin güvence niteliğinde bir beyannamedir (Yüksel, 2016: 75). Bu beyannamenin amacı belirli kişi ve grupların korunmasıyla sınırlı olmayan, hiçbir ayırım gözetmeksizin uluslararası anlamda tüm insanları kapsayacak biçimde genel sistemler oluşturulması denilebilir (Albayrak, 2010: 65). 30 maddeden oluşan beyannamenin ilk olarak insanın kişiliğine bağlı hakları ile siyasi hak ve hürriyetlerini düzenlemektedir. Bunlar yaşama hakkı, kişi güvenliği, işkence yasağı, kölelik yasağı, keyfi tutuklanmanın önlenmesi, (Aslan, 2004: 22) gibi maddeler şiddete karşı uluslararası bir mücadelenin hukuksal temelini oluşturmuştur.

Bu evrensel beyannamede madde 3’de “yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır”, madde 4’te “hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz, kölelik ve köle ticareti her türlü biçimde yasaktır.”, madde 5’te ise “hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce,

insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez” gibi maddeler insanlığın onurunu koruma altına almaya çalışmıştır (Aybay, 2006:13-14).

Bildirge’nin önsözünde temel haklar, insan değer ve onuru ve kadın-erkek eşitliğine olan inanç yer alır. Bildirge’nin özünü oluşturan bu tür temel ilkeler dönemin koşullarına ve egemen güç ilişkilerine koşut olarak geliştirmiştir ve iki dünya savaşı sonrasında inşa edilmek istenen dünya düzeni için hedeflenen hak ve hukuk anlayışını yansıtır. Ancak Bildirge tam da “evrensel insan hakları” kavramı temelinde eleştirilere hedef olmuştur. “Örneğin 1947 ‘de Bildirge henüz müzakere edilirken, Amerikan Antropoloji Derneği (AAA) yönetim kurulu Bildirge’nin yeni bir emperyalizm aracı olduğunu vurgulayan bir yazı hazırlayarak BM İnsan Hakları Komisyonu’na sunmuştur. Yazıda ayrıca, özgürlüğün sınırlarının toplumların kendi tanımları içinde belirleneceği vurgulanarak farklılığın hoşgörüsüyle karşılanması gerektiği gibi kültürel göreliliği temel alan görüşler yer almıştır (Ertürk,2015: 25).

2.1.4.2 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa Topluluğunu oluşturan devletler, 4 Kasım 1950 tarihinde Roma şehrinde imzalanması nedeniyle Roma Sözleşmesi olarak anılan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Sözleşme, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi’nde yer alan temel hakkın etkin bir şekilde korumak amacıyla imzalanmıştır. Bu amaca hizmet edecek olan Avrupa İnsan Divanı ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (AİHK)’nun kurulması için çalışmalara başlanılmıştır. Sözleşmenin imzalanmasından sonra yürürlüğe girmesi için yaklaşık iki yıl daha beklenilecektir (Demir, 2007: 104).

Sözleşme’nin 2. maddesinde herkesin yaşam hakkının yasayla korunacağı, 3. maddede hiç kimsenin işkence ya da insanlık dışı aşağılayıcı muameleye tabi tutulamayacağı, 4. maddede kimsenin köle olmadığı ve zorla çalıştırılmayacağı ifade edilmiştir. 5, 6, 7. maddelerde yargılanmaya ilişkin haklara yer verilmiş, 8. maddede herkesin özel ve aile hayatı ile konutuna ve yazışmalarına saygı gösterilmesi hakkına sahip olduğu belirtilmiş, 9. maddede herkesin din, vicdan ve düşünce hakkının olduğu söylenmiştir. 10. maddede ise herkesin kanaat, haber ve görüş almayla verme özgürlüğüne sahip olduğu belirtilerek devam eden 11. maddede toplanma ve dernek kurma hakkından, 12. maddede evlenme çağına gelen her erkek ve kadının evlenme ve aile kurma hakkına sahip olduğundan, 13. maddede sözleşme kapsamındaki hak ve

özgürlükleri ihlal edilenlerin uluslararası bir merci önünde başvuru haklarının olduğundan bahsedilmiştir (Söylemez, 2021: 64).

Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 10 Mart 1954 gün ve 6366 sayılı kanunla onaylamıştır. Türkiye sözleşmeyi onayladıktan sonra, vatandaşlarına karşı olduğu gib “yetki alanı” içerisinde bulunan yabancılara karşı, hak ve hürriyetlerin korunması açısından uluslararası bir kuruluş nezdinde uluslararası topluma ve insanlığa karşı sorumluluk altına girmiştir. Türkiye'nin sözleşmeye katılması 28 Ocak 1987 tarihine dek eksik bir katılım göstermektedir. Türkiye sözleşmenin, devletler düzeyindeki durumlarının uygulanmasını kabul etmiş ve bireysel başvuru kabul etmemiştir. (Albayrak, 2010: 84-85).

2.1.4.3. Avrupa'nın Geleceği İçin Paris Şartı

1990 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın Paris'teki zirve toplantısında kabul edilen ve bu nedenle Paris Şartı ismini alan belge, toplantıya katılan 34 ülkenin yanı sıra AB komisyonu tarafından da imzalanmıştır. Bu belgede insan hakları politikasının evrimindeki bu değişim AB'de “demokrasi açığı” olduğu yönündeki eleştirilere karşı telafi edici bir rol de oynamıştır (Efe, 2010: 58).

İnsan hakları ile ilgili önemli bir metin olan Paris Şartı'nda bugün, insanların uzun bir süredir besledikleri umut ve beklentilerin gerçekleştirilmesi; ekonomi özgürlük ve sosyal adalet yoluyla refah, insan haklarına ve temel hürriyetlerine dayalı demokratik devlet sistemine bağlılık ve tüm dünya ülkeleri için eşit güvenlik zamanı olduğuna dikkat çekilmektedir. Bundan dolayı devletin başlıca görevi insanların temel haklarını, kanunlarla garanti altına almak ve onu korumaktır (Ökmen, 2003: 8).

2.1.4.4. Helsinki Nihai Senedi

1 Ağustos 1975'te imzalanan Helsinki Nihai Senedi 35 ülke tarafından kabul edilmiştir. Helsinki Nihai Senedi, uluslararası hukuk açısından “mutabakat” ya da “bağlayıcı olmayan anlaşma” niteliğindedir. Bu bağlam da “iyi niyet ve gayret/çaba deklarasyonu” olarak da isimlendirilmektedir (Karabulut, 2011: 72). Bildiriye göre, tüm katılan devletlerin ırk, cinsiyet, dil ayrımı gözetmeksizin, herkesin dil ve vicdan özgürlüğüne ve insan hakları ve temel özgürlüklere saygılı olacaklarını göstermiştir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne atıf yapılan Nihai Senette, zikredilmeyen halkların savunulmasına ve onlar hakkında karar alınmasına imkan tanınmıştır. Devletler ise bu yönde yapacakları yasal düzenlemede, Nihai Senedi dikkate alacakları kayıt altına alınmıştır. Bu kayıt, katılan devletlerin diğer katılan devletlerin yasal düzenlemelerinde söz sahibi olması imkanını tanımıştır. (Güven, 2006: 54).

2.1.4.5 Çocuk Hakları Sözleşmesi

“Çocuk ve Çocuk Hakları korunmalıdır.” ilkesi çok eskiden beri kabul görmüştür. 1914-1918 Dünya Savaşının politik ve özellikle ekonomik alandaki sonuçları, gençleri ve çocukları geniş ölçüde etkilemiştir. Genç kuşakları açlık ve hastalıklardan korumak ve yetersizlikten kurtarmak çabaları milletlerarası sahada yardım faaliyetlerinin arttırılmasını zorunlu kılmıştır. “Londra Çocuklara Yardım Fonu” ve Milletlerarası Çocuklara Yardım Birliği kurucularından Eglantgne Jebb, 1922 yılında esasları ileride çocukları her türlü ihmal ve istismardan uzak tutmak ve onları her durumda yetişkinlerden ayrı ve özel olarak korumak olan ve daha sonra “Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi” adını alarak beyannamenin ön taslağını hazırlamıştır. 1923 yılında Milletlerarası Çocuklara Yardım Birliği bu beyannameyi “Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi” adıyla yayınlamıştır. 1957 yılında BM İnsan Hakları Komisyonu Ekonomik ve Sosyal Haklar Meclisi, Çocuk Hakları Beyannamesi’ni İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine bağlı kalarak yeni bir tasarı hazırlanmıştır. Bu süreçte Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu, daha önceki beyannamelerin ülkeler için hiçbir bağlayıcılığının olmaması üzerine “Çocuk Hakları Sözleşmesi” adıyla 20 Kasım 1989 yılında son hali verilmiş sözleşme metni Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nca kabul edilmiştir (Örün, Tatlı, 2012: 132-133).

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ile çocukluk kavramının tarihsel gelişimi belirli standartlara bağlanmıştır. Bu sözleşme, dil, din, ırk ayrımı yapmadan tüm dünya çocuklarını kapsamaktadır. Bu sözleşme kapsamında yer alan haklar; korunma, gelişme, yaşama ve katılım hakkı olarak sınıflandırılabilir. Hakların uygulanması ve korunması için temel ilkeler düzenlenmiştir. Sözleşmede yer alan temel ilkeler, çocuğun yüksek yararının korunması, ayrımcılığın önlenmesi ve eşitlik ilkesi çerçevesinde tüm çocuklar için geçerlidir. Çocuk merkezli bir bakış açısı ile çocuğun ihtiyaçları öncelikli olarak göz önünde bulundurulur. Çocuğun kendisi ile ilgili kararlarda, çocuğun gelişimi açısından, çocuğun fikirlerinin alınmasına özen gösterilir.

Sözleşmenin temelinde ayırım gözetmeksizin eşittir ve tüm çocuklar sözleşmenin hükümlerinden faydalanmalıdır (Kurt, 2016: 111).

2.2. Kent Olgusu Ve Kentleşme

Tarım dışı üretimin yapıldığı kentler, tarih içerisinde farklı adlarda ve şekillerde karşımıza çıksa da insanlık açısından önemli bir olgudur. Modernleşme sürecinin bir sonucu olarak ise günümüz kentler ortaya çıkmıştır. Sosyolojik açıdan kentler; heterojenlik ve bütünleşmenin var olduğu, nüfus açısından belirli büyüklüğe sahip, tarım dışı üretimin yapıldığı mekanlar olarak tanımlanmaktadır (Güllüpinar, 2013: 51). Son dönemlerde, özellikle 1982'den sonra kent toplumu ve siyaset ilişkisi, siyasal şiddet, yerel yönetim sorunları, kentte yaşayanların kültürel kimlik sorunları, geleneksel dayanışma biçimleri hemşehri dernekleri, göç edenlerin sağlık sorunları suçluluk vb. konular araştırılmıştır (Bal, 2006: 26). Bu çalışmada kentsel koşulların, mimari çevrenin ve kentleşmenin kadına şiddet üzerine etkisi ana konu olacağından, kent ve kentleşme olgusu detaylı olarak değerlendirilecektir.

2.2.1 Kent Olgusu

Dinamik bir anlama sahip olan Kent olgusu, tarihin hemen her döneminde bu dinamikliği yaşamıştır. Hem literatürde hem de mevzuat düzenlemelerinde her ülke için genel geçer bir kent tanımı yapılamamıştır. Tarihsel gelişim incelendiğinde uygarlık kavramı, kentin kavramsal içeriğinin belirlenmesinde etkin rol oynamıştır. Diğer bir ifadeyle kent ve uygarlık eş anlamlı olarak kullanılmış ve kentleşmenin uygarlık ile geldiği ve onunla var olduğu genel geçer söylem haline gelmiştir (Topal, 2004: 277).

Kent, Batı dillerine Latince yurttaşlık kavramından geçmiştir. Bu nedenle İngilizce city, Fransızca cite, İtalyanca citta, İspanyolca ciudad terimleri kullanılmaktadır. Bu kavramlar kenti kamusal yurttaşlık haklarına dayandıran klasik Yunan felsefesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü kent yönetimine katılabilmek yani kent yurttaşı olabilmek için özgür, erkek ve taşınmaz mal sahibi olmak gerekiyordu. Kent yurttaşlık haklarının kullanıldığı mekan ifade ediyordu. Kentsel mekan bu anlamda sosyal içeriğe sahiptir (Bal, 2006: 27).

Sosyolojik açıdan kenti tanımlayacak olursak kent; uzmanlaşmanın, iş bölümünün, nüfus birikiminin, sanayileşmenin, ikincil ilişkilerin yoğun yaşandığı bir yer olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, her türlü toplumsal, bilimsel, siyasal ve ekonomik ilişkilerin yaşandığı

yerlerdir. Toplumsal sorunların burada çıktığı ve bu sorunlarla yine burada başa çıkılmaya çalışıldığı, tüm yeniliklerin ve gelişmenin burada yaşandığı yer olduğundan söz edilmektedir. (Alkan, Duru, 2002: 725).

Ekonomik açıdan kent, toplumun sürekli olarak değişen gereksinimlerini karşılamak için mal ve hizmetlerin, üretimin, dağıtımın ve tüketimin yaşandığı ekonomik mekanlardır. Bir yere kent adının verilebilmesi için mutlaka tarım dışı üretimin yapılması gereklidir. Buna göre bir yere tarım dışı ve tarımdaki nüfus orasına bakılarak o yer için kır-kent ayrımı yapılmaktadır. (Esen, 2008: 29).

Kentler, 1970’lerde ortaya çıkan ve bugüne dek karmaşık biçimler olarak olgunlaşmaya devam eden- kısaca küreselleşme başlığı altında toplanan- ekonomik, politik ve kültürel süreçlerin merkezinde yer aldıkları için bugün bu denli mercek altındalar (Genç, Keyder, Keyman, Köse Badur, 2021. 28). Ekonomik gelişmeye ve sanayileşmeye bağlı olarak kent sayısının artması ve günümüz kentlerin artması ve günümüz kentlerin büyümesiyle, toplumda başlayan örgütlenme, uzmanlaşma ve iş bölümü yaratan insan davranışlarında kente özgü değişikliklere neden olan bir nüfus birikim süreci kentleşmeyi tanımlatmaktadır. Kentleşme toplumsal değişim sürecinde suçluluk konusunda etkileyebilme potansiyeline sahip olmaya elverişlidir (Gölbaşı, 2007: 5).

2.2.2. Kentleşmenin Tarihsel Süreci

Kentlere ilişkin ilk kaynaklar, insanların tarımla uğraştığı bundan dolayı hayvanları evcilleştirdiği döneme uzanmaktadır. İnsanlar toprağı işlemeye başlayınca yerleşik hayata geçme gereksinimini duymuştur. İnsan, bu yeni yaşam koşullarına uyum sağlayacak bilince ulaşınca kentler meydana gelmiştir. İlk kentler yalnızca Nil üzerindeki Memphis ve Thebes ya da Mezopotamya bölgesinde Babil, Summer ve Ur olduğu yönünde baskın görüş hakim olsa da Anadolu’da Çatalhöyük ve Filistin’de Eriha bölgesinde yapılan kazı çalışmaları neticesinde bu bölgelerin en eski yerleşim yeri olduğu görüşü taraf toplamaktadır (Salim, 2005: 3).

İnsanların hayatlarını ve üretim fazlası ürünlerini doğaya ve diğer insanlara karşı koruyan meslekler ve kurumlar ortaya çıkmıştır. Tapınakların, garnizonların, çömlek atölyelerinin, kiremithanelerin ve ileride saraylara dönüşecek yönetim yerlerinin konutlarla birlikte bulunduğu yerleşmeler fiziki ve sosyal kent hayatının ilk formunu oluşturmuştur. Tarih öncesi kentin ortaya çıkışını açıklayan görüşler devlet kavramının ortaya çıkışını açıklayan görüşlerle

iç içedir. Bu nedenle ilk kuşak ilkel kentlerden çoğu literatürde “site-devletler” olarak tanımlanmaktadır (Lehimler, 2021: 32).

Tarım devrimi yerleşik hayata geçişte önemli rol oynamıştır. İnsanoğlu buğday, patates, yulaf gibi tahılların tohumu evcilleştirmesi tarıma geçişin ilk aşamasıdır. Tarıma geçişin ilk aşamasında insanların sadece hasat zamanı kamp alanlarında toplandıkları daha sonra yine hayatlarını göçebe olarak idame ettirdikleri tahmin edilmektedir. Fakat tarımsal üretimin yaygınlaşması ve iklim koşullarının üretimi desteklemesi ile birlikte hasat sürelerinin uzamaya başlaması ilk yerleşim yerlerinin belirginleşmesine ortam hazırlamıştır. Yerleşim birimlerinin varlığına dair kanıtlara M.Ö. 8 Ortadoğu’da özellikle Levant bölgesinde rastlanılmıştır. Bu bölgedeki insanların sürekli olarak yerleşik yaşadıkları, gıda deposu ve tahıl işleme imkanlarına sahip oldukları bilinmektedir (Genç, Keyder, Keyman, Köse Badur, 2021: 21).

19. yüzyılda başlayan sanayileşme süreci kırdaki başlayan göç olgusuyla beraber kentleşme süreci başlamıştır. Bununla beraber kentlerde yaşayan insan sayısı günümüzde, kırlarda yaşayan insan sayısı oranla artış göstermektedir. Bu durum, kentlerde artan nüfus karşısında, artan gereksinimlerden dolayı yöneticiler çok yönlü önlemler almaya çalışmaktadır. Sanayi devrimi, kentleşme sürecinde gelişmeyi tetikleyen önemli bir aşamadır. Özellikle İngiltere’de sanayi alanındaki buluşlar ile birlikte, tarım alanındaki ilerlemeler ve özel mülkiyet ile ilgili gelişmeler, kırdaki yaşayan insanların sanayi bölgelerine göç etmelerine neden olmuştur. İngiltere’de başlayan bu sanayileşme hareketleri çok kısa zaman içerisinde tüm Avrupa’ya yayılmaya başlamıştır. Kentleşmenin hızlanmasıyla da artan üretim; kolay ve ucuz şekilde taşınabilir bir duruma gelmiştir (Çakmaktepe, 2020:6).

Kentlinin ve yaşadığı hayatın -varsayımsal olarak- moderne tekabül ettiği konusunda çok sayıda görüş bulunmaktadır. Literatürde kentleşme, modernleşme ile karşılıklı etkileşim içinde birbirini kasteden bir kavram olarak ele alınmıştır. Temelde modern ve kentli, refaha erişmişliği simgeleyen yaklaşımlarla ele alınmakta ve kır ile dikotomik bir bilgilikten bahsedilmektedir. Buna göre kır, kentli, müreffeh ve modern olmayana kasteden bir tanıma dönüştürülmektedir. Modern kentin ya da modern kentliliğin başlangıcında Sanayi Devrimi’nin etkisi yadsınamaz. Ancak Sanayi Devrimi’ni doğuran, Sanayi Devrimi öncesi döneme tarihlenen sosyal olaylar da etkili olmuştur. Rönesans ile zirveye çıkacak, otoriteye, monarka karşı burjuva temelli kazanımlar, skolastik düşünce ve kilise despotizmini aşmayı sağlayan reformist gelişmeler de

modern kentin ve modern kentliliğin başlangıç noktalarından biri kabul edilmelidir. Dolayısıyla kent, bir taraftan Sanayi Devrimi ile elde edilen birikimin, diğer taraftan entelektüel dönüşümün, feodaliteden sıyrılmanın mekânı olarak, somut bir gerçekliktir (Lehimler, 2021: 81-82).

2.2.3 Kentleşme Kuramları

2.2.3.1 Klasik Dönem Kuramcılar

2.2.3.1.1. Karl Marx

Ekonomik politik kuramın temsilcisi olan Karl Marx; kentleşme olgusunu, kapitalizm ve sermaye birikim süreçleri içerisinde değerlendirmiştir. Kapitalist devlet ve sınıf mücadelesi kavramında kenti, analiz birimi olarak önemli bir çözümleme nesnesi olarak ele almıştır. Kentleşmenin önemi ve farklı üretim biçimlerinin dönüşümünü göz önüne alarak, kırsal ve kent arasındaki çelişki ve kapitalizmin gelişmesi açısından kentin rolünü incelemiştir (Güllüoğlu; 2012: 4).

Sanayi Devrimi toplumsal ilişkiler ve kurumlardaki köklü değişimlerini 19.yy. da kapitalizm olarak sistemleştirmeye başlamıştır. Endüstrileşmenin kırsal-kent ayrımında ortaya çıkardığı sosyal ve fiziksel değişim kenti sermayenin, üretim araçlarının ve insanların toplandığı mekânlara dönüştürmüştür. Kapitalizmin bu aşamada mekanlaştığı kent konvansiyonel kentten farklıdır. Bu aşamada karmaşıklaşmış toplumsal ilişkiler, heterojen kültür, yapılaşma, sanayi ve ticarete yoğunlaşmış yeni bir dönemi başlatmıştır. Modernleşme aynı zamanda kentleşmeye karşılık kabul edilmiştir. Kırsal – kentsel alan karşıtlığı Marx için bir dönüşümü simgelemektedir. Bir ideolog olarak, bu dönüşümün ortaya çıkardığı yoksullaşma ve sömürünün sahnelendiği bir mekân olarak kenti anlamaya ve çözümlemeye çalışmıştır (Lehimler, 2021: 43).

Marx, sanayileşme ile birlikte kasaba ve kente göçün artacağını ve köy nüfusunun azalacağını, mekânsal hareketler ile birlikte yeni yaşam şekillerinin ortaya çıkacağını ve bu yeni yaşam kültürü ile birlikte proleterya kültürünün ortaya çıkacağını savunmuştur. Marx’a göre Ortaya çıkacak kadar insanlık tarihi taşranın tarihidir. Modern toplumun tarihi taşranın tarihidir. Modern toplumun tarihi de taşranın kentleşmesidir. Marx açık biçimde sanayileşmenin, kentlerin nasıl

hızlı büyümesine yol açtığı ile ilgilenmiş ve ortaya çıkan endüstriyel kasaba içerisinde yaşamaya başlayan proleteriyayı konu edinmiştir. Marx kapitalizmin insanların feodal bağlarını koparacağını iddia etmiştir. Yerel ve bölgesel pazarları yok eden Burjuva sınıfından dolayı işçi kitleleri kırdan kente göç etmeye başladığını belirtmiştir. (Güllüpınar, 2013: 53).

Karl Marx, kentin ancak iş bölümü, özel mülkiyet ve emek kavramları temelinde anlaşılabilirliğini, iyi gelişmiş ve ticaret ile ortaya çıkmış her iş bölümünün temeli, kent ile kır arasındaki ayrılık olduğunu düşünmektedir (Gölbaşı, 2007: 18). Karl Marx, kır kent arasındaki ayrımı “bir ulus içindeki iş bölümü, önce sınai ve ticari emeği tarımsal emekten ayırır; ardından kent ile kır arasındaki ayrım gelir ve bu ikisinin çıkarları çatışır...” tanımıyla ifade etmektedir. İş bölümünü başta fetihler ya da anlaşmalarla bir araya gelen kabilelerin kentte ortaya çıkardıkları birlikteliğin sonucu kabul etmektedir. Karl Marx bu sebeple kent-kır ayrımını bedensel ve zihinsel emek arasındaki farklılığa dayandırmakta, kenti uygarlaşmanın bir aşaması olarak kabul etmektedir. Ancak kent kırdan zihinsel emeğin yoğunluğuyla ayrılrsa da kendi içinde tekrar zihinsel ve bedensel emek açısından ikiye bölünmektedir (Lehimler, 2021: 43).

Marx, kapitalist birikimin zaman ve mekan boyunca tarım, endüstri ve nüfusta çarpıcı dönüşümler ürettiğini çözümlemektedir. Marx’a göre kentler kapitalist toplumsal süreçlerin bir sebebi değil, bu süreçlerin içinde yaşadığı mekanlardır. Diğer bir deyişle kent, toplumsal değişim sürecinin yaşandığı mekanlardır (Güllüpınar, 2013: 54).

2.2.3.1.2. Emile Durkheim

Durkheim çalışmalarında kent ve kentleşmeyi konu edinmese de toplum açısından değerlendirildiğinde getirdiği açıklamalar kent açısından önemlidir. Ele aldığı konulara bakacak olursak, kenti toplumsal iş bölümünün, heterojenliğin ve uzmanlaşmanın meydana geldiği mekanlar olarak görmektedir. Göç konusunda net bir ifade kullanmasa da, bu bağlamda değerlendirildiğinde iş bölümünün arttığı modernleşen toplumlarda, kentlerde toplanan nüfusun, toplumu mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya taşımaktadır (Baltacı, 2019:50).

Durkheim’a göre tarihte ne kadar geriye gidilirse homojenlik o kadar artmakta, yüksek toplumsal gruplara yaklaşıldıkça ise iş bölümünün gelişmişliği gözlemlenmektedir. Yörükân’a göre; “*Durkheim’ın düşüncesinde mekanik dayanışmanın hâkim olduğu basit topluluklar köye,*

organik dayanışmanın hâkim olduğu gelişmiş toplumlar ise kente karşılık gelmektedir.” Durkheim’ın eserinde böyle bir karşılaştırma belirtilmemektedir, ancak organik dayanışmanın kentlere özgü olmasının sebebi kentleşmenin iş bölümünü arttırması olduğu düşünülebilir. Organik dayanışmanın bu ne ölçüde başardığı ve buna rağmen bazı bireylerin neden uyum sağlayamadığı Durkheim’ın ilgilendiği konular arasındadır (Gölbaşı, 2007: 9-10).

Durkheim, kent olgusuna kırdaki iş bölümünün artmasıyla ortaya çıkan ekonomik değişim sürecinin sonucu olarak açıklamaktadır. Yazara göre artan ve çeşitlenen işler için daha fazla iş gören bir araya gelmekte ve aralarında ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla kentleşme, nüfus başta olmak üzere iletişim-etkileşim araçlarını, kurumlarını davranış kalıplarını kapsayan özdeksel bir olguyu ifade etmektedir. İkincil olarak kent sosyo-ekonomik ilişkiler içindeki bireylerin sayısının artışına bağlı olarak ortaya çıkan bir tinsel yoğunluktur (Lehimler, 2021: 45).

2.2.3.1.3. Max Weber

Weber, ideal kent tanımını ekonomik ve siyasi örgütlenme açısından yapmıştır. Kenti ekonomik olarak değerlendirdiğinde, kente tarımdan çok ticaretle uğraşıldığını ve siyasi örgütlenme olarak ise özel bir hukuk ve kent içerisinde yaşayan insanların belirlemiş olduğu yönetimin var olması gerektiğini belirterek ideal kent tanımına ulaşmıştır.(Baltacı, 2019: 49). Weber, kenti feodalizmden kapitalizme geçişte önemli bir köprü vazifesi gördüğünü, çünkü kentlerde tarımdan çok sanayi ve ticaretin baskın hale geldiğini belirtmektedir. Weber kentsel alanları kırsal alanlardan ayıran en önemli özelliğin; hukuki, siyasi ve ekonomik bir takım kurum ve örgütlenmeler temelinde açıklamaktadır (Kurşun, 2021: 18).

Weber, kenti açıklamak için “ideal kent” adını verdiği bir model ortaya çıkarmıştır. Bu modele göre ideal kent, ekonomik ve sosyal yönleriyle ele alınması gereken bir olgudur ve herhangi bir yerleşmenin kent tipinin bu modelle kıyaslanarak ölçümlenmesi mümkündür. Weber için ideal kentte olması gereken zorunlu unsurlar garnizon (kale), kendisine mahsus hukuk mekanizması, yöneten otorite ve nihayet barınmayla ticarete olanak veren konut alanları ile pazardır (Lehimler, 2021: 46). Weber kenti kavramsallaştırırken, siyasi ve ekonomik örgütlenmelerden bahsetmektedir. Weber, ekonomik olarak kenti tanımladığında “içinde yaşayan insanların tarımdan çok ticaretle uğraştığı yer” olarak tanımlamaktadır. Weber’in kent tanımında kentlerin görece özerkliği ön plana çıkmaktadır (Topal, 2004: 280-281).

Weber, kent üzerine yaptığı sosyolojik araştırmayı ulus devletlerin oluşumuna kadar getirmiş ve Ortaçağ'da meydana gelen özerk kent devletlerini idealleştirmiştir. Weber'e göre gerçek anlamda tanımlanacak olan kentler ancak Avrupa'da meydana gelmiştir. Weber kentin "topluluk hareketi olmaktan çok, toplumsal hareket olduğunu" belirtmesine rağmen, bir kentte olması gereken niteliğin ulus devletler zamanında toplulukça sayılabilecek bir tarzda belirlemiştir. Weber kentin Doğu'da, Batı'da olduğu gibi olmadığını, Doğu'da özerk ve siyasi bir gücün olmadığını, kendi kanunlarını belirleyen özel mahkemelere sahip olmadığını savunmaktadır. Bundan dolayı Weber, batı kentlerinin özerkliği ile Avrupa kapitalizmi arasında ilişki kurmuştur (Güllüpınar, 2012: 6).

2.2.3.2. Chicago Okulu

2.2.3.2.1 Georg Simmel

Georg Simmel, ABD'de kent sosyolojisinin ortaya çıkmasında önemli etkiye sahiptir. "Metropol ve Zihinsel Yaşam", "Paranın Felsefesi" ve "Modern Kültürde Çatışma" gibi çalışmalarla kentlerin kültürel boyutlarına yoğunlaşmış, kent yaşamının bireylerin bilinç dönüşümleri üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Kentleri, paranın ve ticaretin iç içe geçtiği yerler olarak tanımlamıştır. Paranın ve ticaretin kentteki günlük ilişkileri etkilediğini, ilişkileri nitel boyuttan nicel boyuta taşıdığını, bu durumun kentte anonimleşmeye ve yabancılaşmaya yol açtığını ileri sürmüştür (Kurşun, 2021: 19).

Simmel, kenti aşırı uyarıcı ve kökleri belli olmayan bir mekan olarak görmektedir. Ona göre, kentin en temel sorunu, tarihsel miras, toplumsal güçler, teknik ve dış kültür karşısında kişilerin bireyselliklerini ve kendi özerkliğini koruma çabasıdır. Simmel'e göre kentli insan, "para ekonomisi"nin egemen olduğu, tüm yaşamın sayıya indirildiği "dakiklik", "hesaplanabilirlik" ve "kesinlik"nin egemen olduğu bir yaşam içerisinde sınırsız zevk peşinde koşan, birbiriyle çelişen tepkiler veren "bezgin tutum" sergileyen bir yaşam tarzını benimsemiştir. Kentli insanın bu sorununu anlamak isteyen sosyologlar için bireyselliğin metropoliten biçimlerinin psikolojik temelini anlamak gereklidir (Güllüpınar, 2013: 57-58).

Simmel karşımıza kentte yabancılaşma ile çıkmaktadır. Etkileşim aracı olarak gördüğü meta ve hizmet değişiminin kent gibi bir mekana ihtiyacı olduğunu, bu değişimin ve değer etkileşim türlerinin zamanla arttığını, karmaşıklaştığını ve mekan olarak kentleşmeyi yönlendirdiğini

belirtmektedir. Mübadele ve diğer etkileşim süreçlerine katılımı bireyleri “yerli”, başaramayanları “yabancı” olarak tanımlamaktadır (Lehimler, 2021: 49).

2.2.3.2.2 Robert E. Park

Ekolojik kuram, Darwin’in teorisi ile kent içerisindeki toplumsal yapıyı ve kentin büyüme süreçlerini anlamaya çalışır. Ekolojik kuramın temelinde, canlı organizmalarının birbirleriyle karşılıklı bağımlılık ilişkisi söz konusudur. Robert Park, bu temeldeki düşüncenin toplumsal yapıda ve kent yaşamında geçerli olduğunu iddia etmiştir. Park “kentin doğal ve değişmeyen güçlerin etkisiyle oluştuğunu vurgulamakta ve kentleri insan doğasının bir ürünü olarak algılamaktadır.” (Acar, 2021, 22).

Park’a göre kent, fiziki mekanizma veya daha sonra ortaya çıkmış bir mekânsal yapı değildir. Kenti meydana getiren toplumun tüm özelliklerini taşıyan hem doğanın hem de insanın doğasının ürünüdür. İletişim ve ulaşım gibi kenti hareketlendiren ve yığılmasını sağlayan her şey kentin yapılanmasının en önemli etkenlerindendir (Baltacı, 2019: 51). Park, modern kentin merkezinde ticaretin olduğunu ve varlığına ticaret alanlarına borçlu olduğunu iddia eder. İnsanlığın gelişmesine en fazla katkıda bulunan sanayideki rekabet, iş bölümü, yalnızca para ve ticaret merkezlerinin varlığı ile mümkündür. Kent bireylerin gizil güçlerini öne çıkarmak için pazar yeri sunar (Gölbaşı, 2007: 23).

Park, kent planlamasında, mesleki ve ekonomik çıkarların, kişilerin zevklerinin, nüfusu sınıflama ve ayırıştırma eğilimi göstermesinden dolayı nüfus örgütlenmesinin denetlenemeyeceğini iddia eder. Park’a göre, kentin ayrı ayrı bölgeleri o bölgenin mahalle sakinlerinin özelliklerini yansıtır. Coğrafi bir alan içerdiği için nüfusa özgü hassasiyetleri, gelenekleri ve tarihi olan bir yere dönüşür (Baltacı, 2019: 51).

2.2.3.2.3 Louis Wirth

Wirth, kentle ilgili üç önemli özellik belirtmektedir: kentin karmaşıklığı, nüfusun büyüklüğü ve yoğunluğu. Bu üç önemli özellik biçimsel bir özelliktir ve doğacak sonuçlar üzerinde bir çok faktörün payı vardır. Kır ve kent iki zıt kutbun ucunda bulunmaktadır ve aralarındaki farklılık, yaşanan süreç içerisindeki derece farklılıklardır. Kentlerde kente ait olmayan yaşam şekilleri olabileceği, bu ve benzeri yaşam şekillerinin kentten uzağa taşınabileceğini kabul eder. Wirth,

Ulaşımın ve iletişimin kır ve kent arasındaki sürekliliği sağladığından bahsetmektedir. (Esen, 2008: 90-91).

Wirth'in kenti tanımlamakta kullandığı en önemli kavramlardan biri “yoğunluk”tur. Darwin'in ve Durkheim'in sosyolojiye kazandırdığı yoğunluk kavramı, mekan büyüklüğünün sabit kaldığı bir anda artan nüfusu ifade etmektedir. Yoğunluk, kentin insan ve meta dolaşımında ortaya çıkan hareketliliğin temposunu ve sosyal karmaşayı ifade etmektedir. Biriken nüfus ve çoğalan eylemler kentin devinimini arttırmaktadır. Simmel'in tespitini paylaşan Wirth, yoğunlaşmanın birey için fiziksel teması arttıran, sosyal teması azaltan bir ortam yarattığını belirtmektedir (Lehimler, 2021: 59).

2.2.3.3 Eleştirel Bakış Kuramı

2.2.3.3.1 Henri Lefebvre

Lefebvre'e göre, kapitalist toplumun mekanı meta haline getirmesi söz konusudur. Kapitalizm, malların mekânsal yerleşim aşamasında geldiği zamanda, mekan kendisini zıt bir kaynak olarak üretilen bir sisteme dönüştürmüştür. Sanayiden meydana gelen kıy kaynaklı modern kapitalist üretime dönüşüm “kentsel devrim” i ifade etmektedir. Kent, üretim ilişkileriyle insanların gündelik yaşam deneyimlerine kadar yeniden üretilen global bir mekânsal bağlamı ifade eder. Mekanın günlük kullanımı içinde, kapitalist sosyal ilişkiler yeniden üretilmektedir. Lefebvre'e göre kent üç kavramla açıklanmaktadır: Mekan, kapitalist günlük ilişkiler ve gündelik hayat (Bal, 2006: 169).

Lefebvre, sanayileşme sürecini kent sorunsalını ortaya koymada çıkış noktası olarak ele alır. Kent, sanayinin gelişmesinde önemli bir role sahiptir. Çünkü kentlerdeki nüfus yoğunlaşması, sanayi ve sermaye yoğunlaşmasını sağlamıştır. Şehirler böylece görece sürekliliği olan; teknik, bilgi, zenginlik, insan, sermaye ve para gibi unsurların birikimini sağladığı mekanlar haline gelmiştir. Lefebvre, üretim ve sermayenin dönüşümünü açıklarken sermayenin birikim süreçlerinden bahsetmektedir. Lefebvre'e göre mekan, toplumsal değerlere ve anlamlara dayalı uygulamaları belirleyen toplumsal bir üründür. Bundan dolayı kapitalizm mekanı metalaştırıp sermaye birikimi sağlamıştır. (Kurşun, 2021: 22).

Lefebvre'e göre mekan, kapitalist üretim şeklinin doğasında olan krize ilişkin araçsallaşmıştır. Başka bir anlamda kapitalizm, üretim şeklini korumak ve yaşadığı krizi aşmak adına mekanı yeniden üreterek varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Egemen sınıflar -ki bunlardan biri devlet- mekanı sömürerek, kentli insanlar üzerinde ideolojik tahakküm kurmaktadır. Kapitalist üretim biçiminin devamı için mekan artık politik ve ekonomiktir. Mekan yeniden üretim ilişkilerinin gerçekleşmesi için artık egemen sınıfın bir nesnesi haline gelmiştir. (Acar, 2021: 31).

2.2.3.3.2 Manuel Castells

Castells'e göre, kent mekanını ekonomik, siyasal ve ideolojik düzlemde ekonomi en belirleyici konumdadır. Gelişmiş kapitalist ülkeler, üretimi bölgelere ve ülkesel düzeylere çektiği için, kentler üretim merkezi olmaktan uzaklaşmıştır. Üretim sürecindeki aşamalar farklı merkezlerde gerçekleştiği için, üretilen malların dağıtımı merkezler arasında yapıldığından kentsel mekan dağıtım göreviyle açıklanamaz. Castells'e göre kentin temel işlevi tüketimdir. Tüketim, emeğin yeniden üretimi için olmazsa olmasıdır. Bundan dolayı kentler emeğin yeniden üretimi için kolektif tüketimin yapıldığı mekanlardır. Kent, toplumsal yapının yansımasıdır. Kent koşullarında toplumsal süreçlerle mekan arasındaki ilişki, sermaye birikimine oturtularak açıklanmalıdır (Bal, 2006: 166).

Castells'e göre, kent sorunu toplum yapısı içerisindeki grupların tümünün yaşamı içerisinde yer alan kolektif tüketim araçlarının (sağlık, eğitim, konut, ulaşım vs.) örgütlenmesi ile ilişkilidir. Bu durum gelişmiş kapitalizmde üretim araçlarının ve sermayenin yoğunlaşmasının sonucu olarak tüketimin toplumsallaşması ile tüketim araçlarının dağıtım ve üretim arasındaki zıtlığı ifade etmektedir. İş hareketlerinin pazarlık gücü ve devletin müdahalesi, sermayeyi yoğunlaştırmış, merkezileştirmiş ve azalan kar oranlarına karşı mücadele ettirmiştir. Bu da gelişmiş kapitalizmde ortak tüketimin stratejik rol oynamasına neden olmuştur (Gölbaşı, 2007: 33). Castells, ortak tüketimi ve çevresinde oluşan sosyal mücadeleleri kentin odağına oturtmuştur. Böylece Castells ilgili alanı, mekanın nasıl üretildiğinden çok, mekanın problemlerinin nasıl üretildiği noktasına çekmiştir. Castells'e göre, günümüz sanayisinin tüketim yolları; okullar, evler, boş zaman faaliyetleri ve ulaşım hizmetleridir. Devler kamuya ait evler, yollar ve yeşil alanlar oluşturarak kent hayatını doğrudan etkilemiştir (Güllüpınar, 2021: 17). Kapitalist devlet, kentsel alanı bazı politika ve plan çerçevesinde kapitalist sınıfın

çıkarlarına göre düzenlemeye başlamıştır. Devlet kapitalist düzenin işlevini sağlayan bir yapı olmaktadır. Egemen sınıfın çıkarlarını sağlama eğilimine girerek kent ile ilgili sorunları siyasileştirmiştir (Acar, 2021: 30).

Castells'e göre, kenti üretim merkezinden tüketim merkezine çeviren “sosyo-mekansal mekanizmalar” sermayenin ve nüfusun, dolayısıyla iş gücünün, üretim araçlarının, tüketimin ve kurumsallaşmanın belirli bir bölgede odaklanmasıyla “metropolleşme” oluşturur. Sanayi merkezleri ise kent merkezi dışında konuşlanır. Bu durum, orta sınıfın hareketliliğine dayanan “alt kentleşme” biçiminde kendini gösterir. Alt kentleşme sürecinde kent merkezindeki evler ve yapılar, orta sınıfın ayrılmasından sonra alt gelir grubunun yaşadığı yoksul çöküntü alanlarına dönüşür. Castells, ekolojistlerin aksine kentsel süreçleri doğal değil de inşa edilmiş bir çevrenin ürünü olarak göstermektedir (Kuşun, 2021: 22).

2.2.3.3.3. David Harvey

Harvey, kapitalist sistemin kent içerisindeki adaletsizlikleri üzerine odaklanmıştır. Harvey mekan, sermaye birikim hareketlerini ve sermayenin krizini konu ederek ele almıştır. Harvey'e göre kapitalist kentleşme, üretim süreci içerisinde krize giren sermayenin karını arttırmak amacıyla yatırımlarını kentsel mekanlara kaydırması sonucunda gelişmiştir. Kapitalistler azalan karlarını tekrardan yükseltmek için üretim sürecinin dışına çıkarak, kentlerin yapıları çevrelerine yatırımlar yapmıştır (Güllüpnar, 2012: 17). Harvey özellikle “Asi Şehirler; Şehirler Hakkında Kentsel Devinime Doğru” adlı eserinde, kapitalizmin tarihsel seyrinin kent kavramı üzerine etkisini incelemekte ve kapitalizmin yaşadığı krizlerden öncelikle ve derin biçimlerde kentlerin etkilendiğini belirtmektedir (Lehimler, 2021: 66).

Harvey'in kent ile ilgili olarak merkezinde, kentin sermayeleşmesinin, emeğin tekrardan üretiminin ve kent bilincinin genel anlamda sermayenin mantığıyla, sermayenin dolaşım düşüncesiyle açıklanabileceği düşüncesi bulunmaktadır. Harvey'e göre kent kısmen, daha önceki üretim sistemini de içinde barındırır. Kent yapısal olarak baskın üretim tarzına göre inşa edilmiştir. Kent yaşamı iş bölümüne dayalıdır. Baskın üretim tarzının işlemlerine dayalı hiyerarşik bir düzene sahip ve buna bağlı olarak şekillenmiştir. Kent bu bakımdan egemen üretim tarzını dengede tutmaktadır. Aynı zamanda toplumsal çelişkilerin odağında bulunmaktadır. Kentsel çelişkiler, kapitalist toplumlarda büyük öneme sahiptir. Burjuva ve işçi

sınıfının mücadelesi, sermayenin mekanda yani kentte örgütlenme sürecini başlatmış ve kentsel ilişkileri ortaya çıkarmıştır (Baltacı, 2019: 57).

Harvey, kentliliğin sanayi devrimi ile ortaya çıkan kapitalizmin yayılmasıyla meydana çıkan çevrenin bir yönü olduğunu ileri sürer. Modern öncesi toplumlarda kent ve kırsal ayrımı net bir şekilde ayırt edilirken, modern dünyada kent ve kırsal ayrımı azalmıştır. Tarımın makineleşmesiyle sanayi de kullanılan para ve kar kentli ve kırsal insan ayrımı aza indirmiştir. Modern dünyada kentler devamlı olarak kendini yeniden yapılandırır. (Bal, 2006: 164).

2.2.4. Kent Hakkı ve Kamusal Alan Mücadelesi

Kamusal alan kavramı ilk olarak Antik Yunan kültüründe oluşmuştur. Yunanlılar daha önce hiçbir toplumda görülmemiş, “şehir devleti” adını verdikleri siyasi örgütlenmeler kurmuşlardır. Yunan şehir devletlerinde “koine” ve “oikos” olarak iki farklı yaşam alanları ortaya çıkmıştır. “Koine” özgür Yunanlıların kullandığı ortak alanlardır. Bunlar kamusal alana denk gelmektedir. “Oikos” ise her bireye ait özel alan olarak görülmüş ve her yurttaşın kendi hanesi olduğu kabul edilmiştir (Yılmaz, 2006: 360-361).

Kamusal mekan, “özel mekan”dan arda kalan kentsel mekanlar olarak tanımlanabilir. Kentsel mekanın önemli parçalarından biri olan kamusal mekan, tanımlanamaz yapısı ile kentin gelişmesi ile doğru orantılıdır. Çünkü köy gibi basit yerleşim yerlerinde bulunan açık kamusal mekanlar, kentlilere göre daha az kişi tarafından kullanılmaktadır. Köydeki kamusal mekanların kullanım ve aidiyeti kente göre daha kolaydır. Oysa kentte kamusal alanları tanımlamak gittikçe zorlaşmaktadır. Böylece karmaşılaşan kamusal alanı bireysel algımızın üzerinde bir konuma oturtulmaya çalışılmaktadır (Bıyık, 2011: 26-27).

Arendt’in fikirlerinde özel alan ve kamusal alan, farklı ve karşıt bir yaşam oluşturur. Özel alan, özel yaşam alanı olarak siyasi eylemlerin olmadığı bir alandır. Kamusal alan ise siyasi eylemlerin özgürce ifade edildiği, insanların hem fikirlerinin hem de yaşam şekillerinin daha görünür bir hale geldiği alandır. Bu iki alan bunca farklılığa rağmen birbirinden üstün bir durumda değildir. Arendt bu iki alanın farklı yaşam alanları olmalarından dolayı, farklı eylemleri temsil ettiğini gösterir. Arendt’e göre özel alan kamusal alana kurban edilemez çünkü özel alanda insanların siyasi eylemleri yoktur. Kamusal alanın siyasi eylemleri ile özel alan

kurban edilemez. Ayrıca Arendt bu iki alanın birlikte var olabileceğini vurgulamıştır (Çalış, 2018: 43).

Kent ve çevre hareketleri yani toplumsal hareketler ortak tüketim alanlarıyla ilgili kitlesel hareketler, 20. yy. başlarında işçi ve sendikal hareketlerden daha fazla gelişmiş ve ortak tüketim alanlarıyla ilgili istekleri daha da artmıştır. Toplumsal farklılıklar mekânsal farklılaşmaya yansıkça, yeni talepler ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak kitlesel hareketlerde de farklılaşmalar meydana gelmiştir. Kentsel toplumsal hareketler diğer sendikal örgütlere göre daha seçici ve spontan olarak gelişmiştir. Kamusal alan kullanımıyla alakalı çevresel hareketler, kent içerisinde daha güçlü hale geldiği görülmüştür. Kamusal alan ile ilgili bu farklı taleplerin ortaya çıkmasına Henri Lefebvre “Kent hakkı” kavramı ile açıklamaya çalışmıştır. Ona göre, “Kent hakkı, diğer hakların üst bir biçimi olarak ortaya çıkar, yaşam alanı ve ikamet hakkının üst bir biçimidir. Ouvre hakkı, (tüm vatandaşların katılım gösterdiği ortak bir eser olarak karşımıza çıkan kenttir) katılım ve tahsis hakkı (mülkiyet hakkı olan kesinlikle ayrı bir durumdur), kent hakkıyla belirtilmiş olur (Mitchell, 2020: 38).

Harvey’e göre, “kent hakkı” bireysel haklardan çok kentin kaynaklarına erişmektir. Bir başka deyişle kenti değiştirerek, bireysel anlamda kendini değiştirme hakkıdır ve vazgeçilmeyecek haklardandır. Bu dönüşüm, kentleşmeyi yeniden şekillendirerek kolektif gücün varlığını ortaya koymaktadır. Kentleşme, köklü bir değişim getirerek yaşam tarzlarında da değişimi getirmiştir. Kentsel yaşam meta haline gelmiş; turizm, tüketimcilik, kültüre ve bilime dayalı endüstri kent ekonomisinin önemli boyutlarını oluşturmuştur. Kent hakkı zamanla çıkar sahibi kişilerin eline geçmiş ve bu kişilerin arzularına göre şekillenmeye başlamıştır (Şen, 2015: 148).

Kent hakkının somut olarak sayılı, sınırlı haklar olarak görülmemesini ileri süren Harvey’in dikkat çektiği bir nokta da kentten kente bu hakların değişebilirliğidir. Bir kentin yurttaşlarının şehir hakkı kapsamında gördüğü bir talep başka kentin yurttaşı açısından gerekli öncelikli, anlamlı görülmeyebilir. Yani yerelle daha fazla ilgili konu için şehir hakkı kullanılabilir. Dolayısıyla şehir hakkı, sivil toplumcuğun hak savunuculuk fonksiyonunun yeni gerekçesidir (Lehimler, 2021: 68). Bundan dolayı toplum, kentin ortak kullanım alanlarında sesini yükselterek taleplerini dile getirmektedir. Henri Lefebvre, “Kent hakkı bir yakarış ve talep işidir.” (Mitchell, 2020: 8) derken kent meydanlarında ortaya çıkan kentsel taleplerin ve eylemlerin ortak tüketim alanlarında ortaya çıkacağını belirtmiştir.

2.2.5 Türkiye’de Kentleşme Süreci ve Şiddetin Ortaya Çıkma Nedenleri

Türkiye’de kentleşmeyi incelemek için, ilk önce Osmanlı’nın toprak düzenine ve kentleşme dinamiklerine bakmak gerekir. Osmanlı’da bilindiği gibi politik anlamda merkeziyetçi bir yapı söz konusudur. Osmanlı’nın kendine özgü bu yapısı Avrupalı devletlerden farklılık göstermekte ve ekonomik anlamda kapitalist bir sınıfın oluşmasına engel olmaktadır (Acar, 2021: 44). Ekonomik yapı kırsalda yaşayan çoğunluğun küçük topraklarda üretim yapan köylülerden ve cılız bir girişimci sınıftan oluşuyordu (Genç, Keyder, Keyman, Bodur, 2021: 57). Ekonomik olarak Osmanlı’nın Dünya ekonomisine entegresinin yavaş olması, hem ekonomik anlamda hem de sanayi üretiminde geri kalmasına neden olmuştur. Bundan dolayı Avrupa’daki kentleşme hızını yakalayamamıştır. Bunun en büyük sebebi Osmanlı’nın ilkel anlamda tarıma dayalı ekonomisinin olmasıdır. Bu anlamda tarımda ilkel yöntemlerin kullanılması ve makineleşmenin yaşanmaması kentlerinde gelişimini etkilemiştir. Avrupa’da yaşanan kırdan kente göç olayı Osmanlı’da yaşanmamış ve bu durum ikinci Dünya Savaşına kadar kentleşme sürecini yavaşlatmıştır (Acar, 2021: 44-45).

20. yüzyılda Osmanlı’nın Batılaşma çabaları, kent mekanlarını da etkilemiş ve buna bağlı olarak Osmanlı kentlerinde mekânsal değişim yaşanmaya başlamıştır. 1914’de ilk büyük savaşın başlamasıyla, Osmanlı kent yapısı köklü değişiklikten daha çok etkilenmeye başlamıştır. Nüfus ise savaşın sonucuna göre yapısal anlamda değişmiştir. Ekonomik açıdan ise Boratav’ın yapmış olduğu sanayi sayımlarına dayanarak 1908 öncesinde Türkiye’nin en gelişmiş bölgesi olan Batı Anadolu ve Marmara bölgesinde kurulan fabrikalar; 2 makarna, 6 konserve, 1 bira fabrikası, 1 buz, 3 tuğla, 3 kireç, 7 kutu, 2 yağ, 2 sabun, 2 porselen imalathanesi, 11 tabakhane, 20 un değirmeni, 7 doğrama ve mobilya atölyesi, 7 yün, 2 pamuklu iplik ve dokuma, 36 ham ipek, 1 kimyasal ürün fabrikası, 35 matbaa, 2 tütün mağazası, 8 sigara kağıdı, 5 madeni eşya ve 5 dokuma fabrikasından ibarettir (Baltacı, 2019: 64).

Milli Mücadele dönemini izleyen yıllarda girişimci sınıfın yokluğu ve sermaye birikiminin eksikliği, devletin ekonomik alana daha fazla müdahil olması sonucunu getirmiştir. 1929 Buhranı ile birlikte devletin ekonomideki rolü giderek artmış ve 1930’lu yıllarda devlet işletmeleri üzerinden ithal ikamesi bir sanayileşme programı teşvik edilir olmuştur. Bu arka plana karşılık savaş sonrası dönemin kalkınma politikalarının ise iki temel hedefi vardır: tarımının makineleşmesi ve ülke içi ulaşımın geliştirilmesi. Bu yıllarda, giderek kurumsallaşan

Amerikan hegemonyası çerçevesinde, Türkiye’de finansal ve aynı yardımlar sunulmuştur. ABD’den alınan Marshall Yardımı özellikle tarım alanında ve yol yapımında kullanılmıştır. Kırsal kesimde oluşan emek fazlalığının doğal hareketliliği ile fırsatları değerlendirebilen köylüler, ulaşım olanaklarını kullanarak kentlere göç etti (Genç, Keyder, Keyman, Badur, 2021: 57).

Türkiye’de sanayileşme, 1963’ten sonra kırsal göçü daha da kamçılayan ve yapısal değişimler yaratan, sanayileşmeye ve kentleşmeye yön veren etken olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye’nin ulusal üretimi 1950’de 9 milyon TL çıkmış, bu rakam 1960’da ikiye katlanmıştır. Bu arada, 1950’de GSMH’nin %80’ini oluşturan tarımsal üretimin payı 1970’te %55 civarına düşmüştür. Sanayi ve hizmetlerde çalışan erkek nüfus oranı 1950’de %17,5’ten 1955’te %23’e ve sonra da 1960 ve 1965 yıllarında sırasıyla %25,3’e ve %29’a yükselmiş, Tarımda çalışanların oranı ise 1950’de %69,3’ten, 1965’te %57,8’e düşmüştür. Bu gelişmenin etkisi nüfus artışı, göç ve kentleşmede açıkça görülmektedir (Karpaz, 2003: 107).

Bu dönemde göç olayına karşı hazırlıksız yakalanan Türkiye’nin kentlerinde ve toplumsal yapılarında değişiklikler ortaya çıkmıştır. Göç dalgasına karşı Türkiye’nin yeterli sayıda ne alt yapısı ne de konut sayısı vardır. Bu sebeple göç edenler kendi başının çaresine bakarak illegal yapılar inşa etmesi Türkiye’nin başını zamanla ağrıtabilecek gecekondu yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dönemin politikacıları barınma problemine cevap verememiş ve belirli bir süre politika üretememiştir. Politikacıların bu tavrı neticesinde gecekondu sayıları günden güne artmaya başlamıştır. Öyle ki Türkiye’de gecekondu yapılaşması 600000 gibi sayılara ulaşmıştır (Acar, 2021: 50).

Türkiye’deki kentleşme olgusunu, gelişmekte olan ülkelerin kentleşmesinin temel özelliklerine koşut bir biçimde geliştiği ve daha ziyade sorunlar boyutu ile öne çıktığı görülmektedir. Özellikle sanayileşme temelinde gelişmeyen bir kentleşme biçimi olarak Türkiye kentleşmesi; idari, ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların iç içe geçtiği bir yumağa dönüşerek Türkiye’nin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Göçle gelen bir nüfus baskısıyla karşılaşan kentler; çevre, yerleşim, istihdam, ulaşım, altyapı gibi sorunlardan şiddet ve göçe kadar genişleyen kentsel boyutlu birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır (Kurşun, 2021: 34).

1980'lere kadar "kalkınma" kavramı ile oluşturulan hakim düşünce, 1980'lerden sonra demokratikleşme ile karşımıza çıkmıştır. Demokratikleşme süreci ise üç anahtar süreç ile açıklanabilecektir. Küreselleşme, özelleşme, yerelleşme. Bu üç kavram, ulus devletin işlevlerini değiştirmeye başlaması, sermayenin küresel bir nitelik kazanmasıyla birlikte ortaya çıkmış kavramlardır (Baltacı, 2019: 77). Bu dönemde benimsenen serbest piyasa ekonomisi yönelimi, göç ve kentleşme dinamiklerinin de yapısal olarak farklılaşmasına sebep olmuştur. Artan ihracatla beraber ekonomisi büyüyen, çeperleri ile bütünleşen, yeni iş kolları ve buna bağlı olarak yeni sınıfların yükseldiği kentler ortaya çıkmıştır. İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana gibi bir önceki dönemde göç alan kentler nüfuslarını arttırmaya devam ederken Antalya, Bursa, Denizli, Eskişehir, Konya gibi şehirler de göç çeken kentler haline gelmiştir (Genç, Keyder, Keyman, Badur, 2021: 63-64).

1980'lerde yaşanan ekonomik ve politik alandaki radikal değişimler kentlerin yapısını değiştirmiş ve neoliberal çevrenin şekillenmesine sebep olmuştur. Dünya ekonomik sistemiyle bütünleşmeye başlaması kentin yapısını, mekânsal organizasyonunu ve sınıfsal yapısını değiştirmiştir. Bu şekilde sermaye kentleşmeye başlamış, çelişkileriyle beraber kentin yapısına işlemiştir (Acar, 2021: 54). 1980'deki bu dönüşüm ile birlikte iç pazara dönük ithal ikameci modelden, yurt içi talebi düşürmek amacıyla ücretlerin kısılarak ihracatın teşvik edildiği bir modele geçilmiştir. 1980'lerin ilk yarısında özel sermaye, ihracata yönelik teşvikler ve düşük ücret maliyetleri sayesinde kar marjlarını artırmış, öte yandan ücretlerin sektörel katma değer içindeki payı düşmüştür. 1978–1979 yıllarında imalat sanayisinde ücretlerin katma değer oranı %37,2'den 1988'de %15,4'e gerilemiştir. Her ne kadar emekçiler emek aleyhtarı politikalara 1989'daki işçi eylemleri ve aynı sene yerel seçimlerde iktidardaki ANAP'ı yenilgiye uğratarak cevap vermişler, ANAP'ı popülizme dönmeye zorlayarak 1989–1993 yılları arasında ücretler konusunda kazanımlar elde etmişlerse de özel sektörde işten çıkarma ve işsizlik tehdidiyle sendikal hareketliliğin duraksaması; KİT'lerin mali krize girmesi, 1994 ve 2001'deki ağır ve 1998-1999'daki hafif ekonomik krizlerle bu kazanımları kaybetmişlerdir. 1989'da uluslararası sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesiyle uluslararası finansal sermayenin Türkiye'ye giriş ve çıkışına konan her türlü kısıtlama ortadan kaldırılmıştır (Gölbaşı, 2007: 163).

Kırdan kente hızlı göç akımının olduğu bu yıllarda, kırdan kente gelenlerin hem kendilerine hem de ailelerine barınma sağlamak amacıyla yaptıkları gecekondu artık, kullanım değeri ile

ön plana çıkmış ve piyasa dışı bir ürün olmakta çıkıp ticarileşmiştir. Bu ticarileşme süreci, 1970’li yıllarda başlamışsa da 1985 yılında ANAP iktidarı tarafından çıkarılan gecekondu affı, bu konutların değişim değerinin öne çıkmasında bir dönüm noktası olmuştur. Bu düzenleme, 1970’lerde ortaya çıkan yapımcı konut sahibi özdeşliğini giderek ortadan kaldırmıştır. Gecekondu bu şekilde hızlı bir spekülasyon aracına dönüşmüştür. 1980’li yıllarda ise Türkiye’de kentlerin büyümesiyle gecekondu alanları kent içerisinde kalmış, değişim değeri ve kentsel gelişme potansiyeli artmıştır (Güllüpcinar, 2013: 259-260).

1980’li yıllarda Doğu ve Güneydoğu illerinde artan terör eylemleri nedeniyle batı illerine doğru gerçekleşen göçler; konut, iş ve sosyo kültürel sorunlar ortaya çıkarmıştır. Göç eden insanlar bu sorunlar karşısında bazen “iş oluruna bırakma” yolunu seçmişlerdir. Göç alan bölgeler marjinalde olsa yeni göç edenlere bazı imkanlar sunma fırsatı bulmuşlardır (Esen, 2008: 56). Yaşanan tüm bu gelişmeler kentlerin yapısal dönüşüm sürecini değiştirirken elbette şehir planlamasında 19. Yüzyıldan beri hakim olan görüş kentsel mekanın siyasi bir etki ve irade ile biçimleneceği yönündedir. Bu ontolojik kabul neticesinde Türkiye’de Jansen Planı ya da İstanbul’da 1959 yılına dek uygulamada kalan Prost Planı gibi çalışmalar sorgulanmadan kabul edilmiş ve bir dereceye kadar uygulamaya da konulmuştur. Sermaye sınıfının 1980’lerden sonra benimsediği yeni birikim stratejisi ise serbestleştirilmiş uluslararası pazara entegrasyon temelinde ihracata, doğrudan yatırıma ve finansal kaynak girdisine dayanmaktaydı. Buna göre kentler artık sanayi üretiminin genişlediği alanlar olmaktan çok yabancı finans yatırımlarını, turistleri ve küresel kültür uzantılarını kendilerine çekmek için yarışan ve buna uygun yeni düzenlemelerin gündeme geldiği akışkan mekanlar haline geliyordu (Genç, Keyder, Keyman, Badur, 2021: 67).

2.3. Kadına Karşı Şiddet

Kadına yönelik şiddet, temel hakların ve özgürlüklerinin ihlali olup, kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı güç ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir sorundur. Toplumsal değer sisteminde var olan ataerkil aile yapısına bağlı olarak sahiplenilen ailenin bütünlüğüne ve güvenliğine dayalı inanç değerleri açısından bu durumun tarafsız olarak irdelenebilmesi güçleşmiştir. Kadına yönelik şiddet özel alanda meydana geldiği için şiddetin boyutunun tespiti zorlaşmıştır (Akkaş, Uyanık, 2016: 36-37). Kadına yönelik

şiddet özel alanda yaşansa da kadının mücadelesi kamusal alanda gerçekleşmiştir. Kadının kamusal alan mücadelesine ilerleyen bölümlerde değinilecektir.

2.3.1 Kadına Karşı Şiddetin Tarihsel Gelişimi

Toplumsal değişim içerisinde birçok aile türü ortaya çıkmıştır. Ataerkil aile yapısı ve anaerkil aile yapısı olarak kendini göstermiştir. Zamanla ataerkil aile yapısı anaerkil aile yapısına üstün gelerek kadının toplum içerisindeki yerini değiştirmiştir.

İlkel toplumlarda kadınlar toplayıcılıkla uğraşmış, erkekler ise avcılıkla uğraşmıştır. Kadınların erkeklere göre daha kuvvet gerektirmeyen işlerde değerlendirilmesi kadını iş bölümü konusunda erkeklerden ayırmıştır. Modernizm öncesi dönemde kaba kuvvetin iş gücünde kullanılması, erkeği dışarıda tutmuş kadını ise eve hapsetmiştir. Kadının annelik özelliği onu birçok toplumda eve kapatmıştır. Erkek kamusal alanın kullanıcısı, kadınlar ise özel alanın kullanıcısı olmuştur. Bu da toplumda erkek egemen bir toplum yaratılmasına neden olmuştur. Bazı toplumlarda iş bölümü ayrılmış olsa da veya erkek kadının işini, kadın erkeğin işini yapsa da burada her zaman erkeğin yaptığı iş önemsenmektedir. Çünkü ataerkil toplum yapısı hep erkeği değerli kılmakta, kadını ise geri plana atmaktadır.

“Yunanlılarda iyi bir kadının özelliği şöyle belirtilmiştir: sabırlı, zevkli, güzel, çocuklarına şefkatli bir anne, kocasına sadık bir eş ve ev yönetiminde başarılı bir idareci.” (BİNGÖL, 2014, s.110). Roma kültüründe ise kadın babasından kocasına aktarılan bir mal olarak görülmektedir. Kamusal alanda asla yalnız başına dolaşamaz. Cinsel iffete önem veren Hristiyan düşüncesi kadının konumunu toplum içerisinde düşürmektedir. Hristiyanlığın doğuşuyla beraber Avrupa’da bu düşünceyle kadın iyice ikinci plana atmıştır. Konfüsyüsçülükte kadın “itaat”, Budizm de ise “kadın, kötülüktür” olarak algılanmıştır.

Türklerde toplumsal cinsiyet dönem dönem farklılıklar göstermektedir. İslamiyet öncesi Türk toplumunda kadın erkek ile eşit bir konumda yer almaktadır. Bu dönemde cinsiyet ayrımı yok denecek kadar azdır. Kadın ülke idaresinde Hakan ile birlikte söz sahibidir. Özel hayatta ve kamusal alanda kadınlar hiçbir zaman geri bırakılmamışlardır. Erkek ve kadın konuşma halinde iken yüzlerini örtmek gibi zorunluluk hissetmemişlerdir ve kamusal alanda daha görünür halde yaşamaktadırlar. İslamiyet’in kabulü ile birlikte Türk toplumunda, toplumsal anlamda değişimler yaşanmış ve buna bağlı olarak kadın toplumsal hayattan çekilmiştir. İslam adı

altında Arap kültürünün etkisinde kalınmasıyla, toplumsal cinsiyet ayrımı iyice ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet ile birlikte, Türk kadını birçok kazanım elde etmiş ve modern toplumun inşasında kadın çok önemli yere sahip olmuştur (Şenkul, 2014: 33). Siyasal ve ekonomik açıdan elde ettiği kazanımları toplumsal yaşama yansıtarak toplumsal cinsiyet ayrımını azaltmaya çalışmıştır. Her ne kadar bu kazanımlar elde edilse de ataerkil toplum yapısı cinsiyetçi ayrımcılığı bitirememiş, kadının kamusal alanda görülmesi zaman zaman şiddet boyutunda sorunlar yaşanmasına sebep olmuştur.

İnsanın tarih sahnesine çıktığı andan itibaren, erkekler kadınların kaderini belirlediği için kadının değeri ve konumu da erkeğin belirlediği şekilde yerini alır. Gelenekler ve görenekler erkek güç lehine oluşturulmuş, kadın da bunu kabullenmiştir. Özel mülkiyetin gelişmesi erkeği daha güçlü kılmış, evlilik ile de bunu perçinlemiştir. Zaman içerisinde kadını daha aşağı bir varlık olarak düşünülmesine yol açmıştır. Kadın bu süreç içerisinde sesini çıkaramamıştır. Aile içerisinde kadının tarihsel süreçte ve günümüzde konumunu anlamak için ilk uygarlıkların toplumsal değer yargıları kadının haklarını sınırlamaktadır. Toplumun yaşam tarzını ise ekonomik etkinlikler belirlemektedir. Göçebe hayat tarzı kadını önemli bir konuma getirirken, yerleşik hayat kadını köleleştirmiştir. Fakat her toplumun yerleşik hayata geçme zamanı farklılaştığı için kadın erkek ilişkileri de farklılaşmaktadır (Yıldırım, 2015: 25). Sonuç olarak kadınların şiddete maruz kalması her dönemde farklılık göstermektedir. İnsanlık tarihi boyunca yaşanan kadına şiddet, Ortaçağ döneminde kadının şiddete karşı gelmesinde hiçbir yasal destek bulunmamaktadır (Güleker, Törer, 2020: 43). Günümüze kadar uzanan kadına şiddet olgusuna karşı hukuksal mücadele edilmeye başlanılsa da hala birçok kadın şiddetin her türüne maruz kalmaktadır.

2.3.2. Kadına Karşı Şiddetin Uluslararası Boyutu

1800'lü yıllar kadınlar açısından ilk kez tıbbi ve yasal çalışmalar görülmeye başlamıştır. 1883'te Maryland'de ilk defa kadına karşı şiddet suç olarak görülmüş ve kanunlarda yerini almıştır. ABD'de erkeklerin kendi eşlerini dövmesi suç sayılmadığı gibi bu olay 1884'lü yıllara kadar kanunlarla desteklenmiştir. Benzer bir durum 18. ve 19. yy. İngiltere'sinde de görülmüştür. Erkeklerin kadınlara şiddet göstermesi kanunlarla desteklenmiş ve şiddetin ne şekilde olacağı anlatılmış, gerektiği durumlarda şiddetten kaçınmayıp, ceza vermek için ince

bir sopa kullanmak yasalarca desteklenmiştir. Bu durum ABD'nin tüm eyaletlerinde uygulanmıştır (Göleker, Törer, 2020: 43).

Kadına yönelik aile içi şiddet 1970'lere kadar sosyal problem olarak görülse de, 1960'ların sonu, 1970'lerin başında bu sorun toplumsal alanda tartışılmaya başlanmıştır. Dominik Cumhuriyeti'nde 25 Kasım 1960 tarihinde sosyal değişim hareketinde çalışan üç kadının (Mirabel Kardeşler) tecavüze uğrayıp öldürülmesini takiben, ilk önce Latin Amerikalı Karayipli kadınlar tarafından, daha sonra tüm kadınlar tarafından 25 Kasım “Kadına Yönelik Şiddete Hayır” günü olarak ilan edilmiştir (Najafova, 2020: 31-32).

2.3.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Şiddet

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların cinsiyetçi ayrımcılığa maruz kalarak, erkeklerden toplum içerisinde geri bırakılmalarıdır. Kadın haklarının anayasası olarak kabul edilen Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW) toplumsal cinsiyet ayrımcılığını, “kadınlara karşı ayırım deyimi, kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir” şeklinde tanımlanmıştır (Bora, 2012: 37).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde sağlık anlamında meydana gelen eşitsizlikler irdelendiğinde, erkeklerin birçok imkana kadınlardan daha fazla ve daha kolay ulaşabildiği görülmektedir. Her ne kadar ortalama yaşam süresi kadınların erkeklere göre fazla olsa da, yaşam kalitesi düşük olan kadınların, hastalık yaşama oranı erkeklere göre daha fazladır. Cinsiyet temelli eşitsizlikte meydana gelen en somut olay kadın sünneti konusudur. Hiçbir şekilde yararı olmayan bu uygulama tamamen dini, toplumsal ve cinsel gerekliliklerden kaynaklı olarak uygulanmaktadır. Bu olay hem kadını toplum içerisinde aşağılamakta hem de ileride sağlık sorunları yaşatmaktadır (Bal, 2014: 20).

Modern toplumların en önemli öğelerinden birisi eğitimidir. Toplumun birçok kesiminde kadınlar çocukluk yıllarından itibaren eğitim konusunda toplumsal cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktadır. Dünyanın tamamında görülen bu ayırım, okuma yazma bilmeyen 900 milyon

insanın 2/3'ünün kadın olması cinsiyet temelli ayrımı gözler önüne sermektedir (Bal, 2014: 20). Kız çocuklarının okumaması, annenin bir yardımcısı olarak görülmesi, ev işlerinde çalıştırılması onları erkek çocuklardan geriye atmıştır. Bu toplumun kültürel kalıp yargılarına bağlı olarak erkek çocukların kız çocuklarının önüne geçmesine neden olmaktadır.

Siyasi yaşamda da toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılıklar yaşanmaktadır. Kadının, siyasi alanda temsil edilmesi erkeklere oranda azdır. Birçok ülkede fırsat eşitliği olsa da kadınların üst düzey yönetici olma şansları düşüktür. Hem muhalefet olsun hem iktidar olsun kadınların siyasette temsiliyetlerini çok az da sınırlamaktadır. Ayrıca bazı partilerin, parti programlarında kadın temsiline yönelik oranlar belirtmesi, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının iyice derinleşmektedir (Özaydınlık, 2014: 102).

2.3.4. Kadının Kent Yaşamında Ortaya Çıkması ve Kamusal Alan Mücadelesi

Sanayi devrimiyle beraber özel alandan çıkarak kamusal alanda daha fazla görülmeye başlayan kadınlar, sosyal haklarıyla ilgili taleplerde bulunmuşlardır. Özellikle, “kadınlar fabrika işçiliğini olduğu gibi yoğun ev emeğini de kapsayan (ailenin ayakta kalması için ikisi de zorunluydu) günlük deneyimlerini siyasal taleplerine dahil etti. Ayrıca hastalık, sakatlık ve tecavüzle her an karşı karşıya gelebildikleri işçi aileleri arasında düşmek bilmeyen yüksek çocuk ölümü oranları ve yasadışı kürtajla bağlantılı tehlikeler ve ölümlerden bahsediyorlardı. Savaştan önce kadınların özel ihtiyaçlarından dem vuran argümanlar kadın işçinin anne kimliğine odaklanırken, 1920’lerin ortalarında kadınlar çoklu rolleriyle kendilerini temsil ederek kadın işçi olarak özgül konumlarına seslenen sosyal refah önlemleri talep ettiler.” (Rose, 2018, s.139-140). Kadınların sosyal refah konusundaki talepleri ekonomik durumlarının zayıflamasından kaynaklıdır. Kayıt dışı istihdam koşullarıyla bilinen küresel dünyada refah hizmetleri çoğunlukla kadınlar tarafından karşılanmaktadır. Ev içi hizmetlerin kadınlar tarafından ücretsiz bir şekilde temin edilmesi feminist hareketler tarafından ciddi bir biçimde eleştirilmiştir. Onlara göre kadın; kendini yöneten, bağımsız hareket eden ve girişimci olandır. İdeal olan kadın toplum yapısı içerisinde ekonomik özgürlüğünü kazanmış olandır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı verilen mücadelenin ancak bu ideal kadın profiline ulaşıldığında daha sağlıklı bir zemine oturacağı düşünülmektedir.

Kentler, cinsiyetçi rollerin sahnelendiği yerler olarak görülür. Modern kentler, konutun iş yerinden ayrıldığı koşullar üzerinden şekillenir. Kentleşmenin toplumsal cinsiyetle ilgili

sonuçlarından biri kadının ev içerisinde tasvir edilmesidir. Geleneksel aile yapısı, kentsel planlamayı yapan iktidarlar tarafından kadını tasarlamıştır. “Kadının yeri evidir” düşüncesi bunun sonucudur (Kaypak, 2014: 349).

İnsan hakları hareketleri, kölelik, etnik temizlik veya soykırım gibi ciddi ihlalleri ele aldığı gibi kadına karşı ataerkil bağlarla ortaya çıkan cinsiyet temelli ayrımcılığı merkezine almıştır. Tarihsel dönüşümlerle beraber kadınların kolektif mücadelesi ataerkil normları, dünyanın birçok yerinde değişikliğe uğratmıştır. Kadınlar tarihi süreç içerisinde, İnsan hakları ve kamusal alan mücadelesinde ataerkilliğe direnir, pazarlık edebilmek için örgütlenmişlerdir. Ataerkil baskılara karşı direnen kadınlar çevreci, küreselleşme karşıtı hareketler ile ittifak halinde olmuştur. Bu ittifaklar bazen kadınları geri plana atsa da bazen de bu geri atılmışlıktan dersler çıkararak, yeni stratejiler üretmesine yardımcı olmuştur.

2.3.5. Türkiye’de Kadın Hakları ve Mücadelesi

Kadın sorunu, Türkiye modernleşmesini hem düzenleyen hem de ona karşı çıkılmasına neden olan konulardan birini oluşturmaktadır. Modernleşmeci elitler ilerlemenin yolunun her iki cinsi de içermekten geçtiğini vurgulamış ve kadın-erkek eşitliği anayasada ve kanunlarda tanınmıştır. Ancak modernleşme esas olarak erkek egemen kurumlar eliyle gerçekleşmiştir. Dolayısıyla birçok yasal kazanıma ve bazı kadınların moderniteyle bütünleşmesine rağmen, cinsiyet düzeni değişmeden devam edegelmiştir. Ayrıca kırsal alanlardaki ve Doğu illerindeki kadınların büyük çoğunluğu modernleşme sürecinin dışında kalmıştır. Bölgesel ve kır-kent arasındaki farklılıklar Türkiye’nin kalkınma ve özel olarak da kadınların özgürleşme tecrübesinin göze çarpan belirgin özelliği haline gelmiştir (Ertürk, 2015: 294).

Türk modernleşmesi iki önemli durumu aşmak zorunda kalmıştır. Birincisi geleneksel yapının toplumsal yapıya olan etkisini kırmak, ikincisi ise milli kültür ve kimlik meydana getirmektir. Milli kültürün amacı, eski Türk gelenekleriyle modern Türkiye’yi birleştirmektir. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e, özellikle meşrutiyet süreci boyunca toplumsal yapının iyileştirilmesi için çıkış yolu milli devlet politikalarını oluşturmaktır. Millileşmekte kasıt sadece devlet yönetimi alanında değil toplumun her kesimine yerleştirmektir. Ekonomi, aile, eğitim ve din kurumlarında millileşmeye gidilip, çağdaş dünyaya aya uydurulmalıdır. Bu ideali sağlamak için kadın haklarının yasal güvence altına alınması gerekmektedir. Modernleşme sürecinin ilk

adımı, toplumsal anlamda ancak eşitliğin, hak ve özgürlüklerin toplumun her kesimine uygulanması ile sağlanacaktır (Yıldırım, 2015: 72-73).

Cumhuriyetin kurulmasından sonra sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan kentleşme ve göç etkenlerinin yanında hukukun kadına tanıdığı; seçme ve seçilme, eğitim ve öğrenim görme, kadın ve erkek eşitliği ve meslek edinme gibi haklar kadınlara yeni iş alanları açmıştır. Tüm bu ekonomik, yasal, kültürel değişimler sonucunda öğrenim ve meslek sahibi olan kadın sayısı artmıştır. Ancak Türkiye’de modernleşme sürecinin ataerkil yapısı tamamen ortadan kaldırdığını söylemek mümkün değildir. İlk önce büyük çabalar sonucu elde edilen kadın haklarına toplum sıcak bakmamış, bu yenilikler yeteri kadar içselleştirilememiştir. İlerleyen süreçlerde ise bu yenilikler ve haklar içselleştirilse de kadın-erkek eşitliği tam olarak sağlanamamış, kadınlar toplumsal hayatta dezavantajlı konumlarını önemli ölçüde sürdürmüşlerdir (Akıncı, 2019: 18).

Kadına yönelik şiddet, kurumsal tarafından sadece “ailenin korunması”, “mahremiyet” gibi konular içerisinde değerlendirilmeyeceği ve bunun bir problem olduğu ilk kez 1980’li yıllarda büyüyen kadın hareket sayesinde ortaya çıkarılmıştır. Kadınlar farklı kaynaklarla girmiş oldukları süreç içerisinde 1980’lerde kamusal alanlarda seslerini duyurmaya başlamıştır. 1990’larda kendi sivil toplum kuruluşlarını oluşturmuş ve devleti dönüştürerek, devlet düzeyinde kadına karşı şiddetle mücadele etmeye başlamıştır. Bu süreç içerisinde mücadelenin şekilleri ve boyutları çeşitlenmeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır. 1980’lerde devlet ile işbirliğini reddeden kadınlar, 1990’larda devlet kurumları ve mekanizmalarıyla birlikte hareket etmeye başlamıştır (Akkuş, 2018: 33).

1980’lerde kadına yönelik şiddete başkaldırı bilinç yükseltme toplantıları, sokak gösterileri, dergi ve yayınlarla küçük gruplar halinde yapılmaya başladı. 1987’de “*kadının sırtını sopasız, karnını sıpasız bırakmamak gerek*” atasözüne atıfta bulunarak eşinden dayak yiyen kadının davasını reddeden Çankırı’daki bir hakime telgraf çekme, hakim hakkında davacı olma gibi eylemlerde bulunarak, ilk kadın eylemi olarak “*Dayağa Karşı Kadın Yürüyüşü*” 17 Mayıs 1987’de Kadıköy Yoğurtçu Parkı’nda gerçekleştirilmiştir. (Şenku, 2014: 37).

Kadınların örgütlenmiş bir şekilde ortaya koydukları mücadeleleri 1980’lerden sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Kadın erkek eşitliğinde feminizmin Türkiye’de organize olması ise, batı

toplumlarında olduğu gibi radikal ve rekabetçi yaklaşımı muhafaza etmektedir. 1980'lerden bu yana, toplumsal gelişmeler, kadınların kendi hayatları konusunda öz denetimlerini arttırma yolunda yen stratejiler geliştirme olanakları yarattığı gözlenmektedir. Kadınların öz denetimi daha önce de batı toplumlarında bahsedilen öncelikli haklar kürtaj hakkı ve eşcinsel bireylerin özgürlük mücadeleleri ve haklarıdır. Şiddete karşı tutum ve önlem ise sadece yılın bazı günlerinde kutlanan (8 Mart Dünya Kadınlar Günü) sembolik bir durum haline gelmiştir. Tepkiler ise kamuoyunun dikkatini çeken konular üzerine olmuştur (Yıldırım, 2015: 79). Bu tutumlar kadınların gerçek hak arayışını gölgelemekte ve topyekûn bir araya gelmelerini engellemektedir.

Kadına karşı şiddetin engellenmesinde sosyal medyanın önemi son günlerde artmaya başlamıştır. Sosyal medya erişimlerinin herkese açık bir şekilde olması, geniş bir çevrenin harekete geçirmesini sağlamıştır. Gündem belirleme etkisine sahip olan sosyal medya, yaşanan önemli olayların dünyaya çok çabuk yayılmasını neden olmuştur. Özellikle Özgecan Aslan cinayeti sosyal medya üzerinde öğrenilmesiyle toplumsal meydana gelmiştir. Günler süren toplumsal tepki kadının haklı taleplerinin öne çıkmasına ve kent hakkı mücadelesini gözler önüne serilmesine neden olmuştur (Yüksel, 2016: 64).

Kadın hareketlerinin kadına karşı şiddetin engellenmesinde birçok sivil toplum örgütü kurulmuştur. Bunlar CEDAW'ın Ocak 1977 yılında Newyork'ta Gölge Raporları Gözden Geçirme Programı'na çağırılan; Ana Kültür, İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi, Eşitlik İzleme (Eş-İz) Platformu, Mor Kadın Sığınma Vakfı ve Soroptomistler Federasyonu, İnsan Hakları Yeni Çözümler ile CEDAW'ın 2005 Gölge Raporu ve CEDAW Yürütme Kurulu'na üye olan Türkiye'deki Kadın Örgütleri ise; Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi, Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KADER), Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği (KASAİD), Kadın Dayanışma Vakfı, Başkent Kadın Platformu, KAYATE, Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesi, Uluslar arası Bahai Topluluğu Türkiye Şubesi, Türkiye Aile Planlaması Derneği, Türk Kadınlar Birliği ve Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Çalışma Grubu Kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik çalışmalar yapan en önemli sivil toplum örgütleridir (Akyıldız, 2014: 63-64).

2.3.6. Dünya’da Kadına Karşı Şiddetle Hukuksal Mücadele

Kadına karşı şiddetle hukuksal mücadelede uluslararası çalışmalar evrenselleşerek günümüze kadar gelmiştir. Küresel kadın hareketiyle birlikte BM Genel Kurulu’nun Londra’da gerçekleşen açılışında, 17 kadın delege adına ABD temsilcisi Elenor Roosevelt, kadınların ulusal ve uluslararası meselelerde daha aktif rol almalarını sağlamak için devletlere çağrı yapan “Dünya Kadınlarına Açık Mektup” başlıklı metni okudu. Birkaç gün sonra İnsan Hakları Komisyonu’na bağlı Kadının Statüsü Alt Komisyonu kuruldu. Ancak pek çok kadın delege ve sivil toplum temsilcisinin kadın haklarına dair ayrı bir komisyon kurulması yönündeki çabaları sonucunda 21 Haziran 1946’da Alt Komisyon, Ekonomik ve Sosyal Konsey’e (ECOSOC) bağlı, Kadının Statüsü Komisyonu’na (CSW) dönüştürüldü. Böylece kadın sorunlarının uluslararası gündeme taşınmasında önemli bir süreç başlamış ve çok uluslu diplomasının ve siyasanın kadın-erkek eşitliği konusuna gittikçe daha fazla odaklanmasının yolu açılmış oldu (Ertürk, 2015: 48).

2.3.6.1. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Bertaraf Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW) 1979-1981

Kadına karşı şiddet, “kadının insan hakları” kavramı ile birlikte uluslararası toplumun gündemine girmiştir. BM 1975-1985 yıllarını “Kadının On Yılı” ilan etmiş ve kadın hareketlerinin etkisiyle, kadına karşı şiddet konusunda uluslararası norm ve standartlar belirlenmiştir. Türkiye’nin 1986 yılından bu yana taraf olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW) kadın erkek eşitliğinin yasalar önünde olduğu kadar fiilen de sağlanmasını öngören ve kadının insan haklarının anayasası olarak anılan bir düzenlemedir (Erdoğan, 2019: 59). Sözleşme ile kadına karşı şiddet, medeni duruma bakılmaksızın, kadın erkek eşitliğine dayalı olarak ekonomik, sosyal, politik, kültürel ve diğer alanlardaki insan haklarının ve temel özgürlüklerin tüm kadınlara tanınması, kadınlar tarafından kullanılması ve faydalanılmasını önleyen ya da ortadan kaldıran ve cinsiyetçiliğe bağlı ayırım, sınırlama ve dışlama olarak tanımlanmıştır (Şenkul, 2014: 28).

CEDAW, soyut bir eşitlik anlayışı üzerine değil, somut bir ayrımcılık yasağının üzerine kuruludur. Sözleşme, kadına yönelik ayrımcılığın yok edilmesi ilkesine dayanmaktadır. CEDAW, eşitlik, ayrımcılık yapmama ve devlet yükümlülükleri ilkeleri ile çerçevesini oluşturmaktadır. Sözleşme, kadınlara yönelik ayrımcılığın bütün toplumlarda var olduğunu

kabul edip, ayrımcılığın ortadan kaldırılması gereğinin kabul edilmesini öngörmektedir (Kaplan, 2020: 17).

Sözleşmenin ilk maddesine baktığımızda, Kadın ve erkek eşitliğine bağlı olarak kadınların herhangi bir durumuna bakmaksızın politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınması ve bunları kullanmasını engelleyen veya yok etmeye çalışan, cinsiyetçiliğe bağlı olarak yapılan ayrımcılıklar ya da sınırlamalar tanımlanmıştır. Sözleşmenin ikinci maddesinde ise, ayırım gözetmeksizin herkese aynı hakların tanınmasını güvence altına alır. Bu açıdan bakıldığında ayırım yapmama (nondiscrimination) liberal ilkesine dayanır. Diğer uluslar arası belgelerde de bu ilke yer alır. “Ayrımcılık yapmama” ilkesini benimsenmekte, ancak eşit muamele getirse de, cinsiyet açısından nötr bir ölçüt ötesine geçerek kadınlara yönelik ayrımcılığın özgül nitelik kazanmasını sağlayan hukuksal yaklaşıma sahiptir (Törer, 2020: 59).

Kadınlara karşı ayrımcılığı ortaya koyan ve bunlara karşı mücadele edilmesi yönünde önlemler alan ve hukuken bağlayıcı niteliğe sahip olan CEDAW, dünya kadınlarının vazgeçilmez bir mücadele aracına dönüşmüştür. Uygulama da tutarsızlıklar olsa da bugün 180 ülke tarafından onaylanmış ve uluslararası bir boyut kazanmıştır. Kadınların insan hakları mücadelesine statik ve doğrusal bir gelişim sağlamıştır. CEDAW’ın yaygın olması her ne kadar taraf toplasa da muhaliflerini de beraberinde getirmiştir. Bugün bazı ülkelerde siyasi gruplar CEDAW’dan tümüyle çıkmanın daha hayırlı olacağı gerekçeyle baskı yapmaktadır (Ertürk, 2015: 67).

2.3.6.2. 1993 Kadınlara Yönelik Şiddetin Bertaraf Edilmesi Sözleşmesi

Kadına yönelik şiddet konusunda uluslararası standartları belirleyen ilk belgedir. Bildirgelerin bağlayıcılığı yoktur, ama kadına yönelik şiddetle mücadeledeki hukuksal çerçeveyi oluşturan ilk belge olması bakımından önemlidir ve devletlerin iç hukuklarında değişiklik yapmalarında itici güç olmuştur (Kaplan, 2020: 24). Bildirge’nin 1. maddesinde; kadına şiddeti “... ister kamusal ister özel hayat olsun... tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi...” olarak tanımlar. Madde 2’de; fiziki, cinsel ve psikolojik şiddet türlerini aile içinde toplumda ve devlet kurum ve aktörlerince işlenen şiddet olmak üzere üç düzeyde detaylandırır. Madde 4’de ise devletin sorumluluklarından bahsederek, kadınlara yönelik şiddeti engelleme yükümlülüğünü

yerine getirmemek için herhangi bir örf ve adeti, geleneği veya dinsel düşünceyi ileri süremez (Ertürk, 2015: 74-75). Bahsi geçen maddelerde şiddeti tanımlayarak, buna göre devletin yükümlülükleri belirtilmiştir.

Uluslararası insan hakları hukuku devletleri kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda şiddet uygulayanın kamu veya özel kişisi olmasına bakmadan gerekli 26 önlem ve tedbirleri almakla yükümlü kılmaktadır. Bu yükümlülükleri devletler özen yükümlülüğü ilkesine göre yapmalıdırlar. Madde 4\c uyarınca: “Gerek Devlet tarafından gerekse özel kişiler tarafından işlenen kadınlara yönelik şiddet eylemlerini önleme, soruşturma ve ulusal mevzuatı uyarınca cezalandırma konusunda gereken özeni göstermelidirler.” Devletler bu özen yükümlülüğü ilkesi uyarınca kadına yönelik şiddette ihmal olmuşsa ya da yeterli önlemleri almamışsa bundan sorumlu tutulmaktadır. CEDAW’ da kadın hakları için gerekeni gösteren devletin pozitif yükümlülüğü ilkesi, BM Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirgesi’ nde “kadınlara yönelik şiddet konusunda devletlerin özen yükümlülüğüyle hareket etmesinin vurgulanmasıyla somutlaşmış ve pekiştirilmiştir.” (Kaplan, 2020: 25-26).

Bu bildirmede, yerli topluluklara mensup kadınların, azınlık gruplarına mensup kadınların, göçmen ve mülteci kadınların, kırsal bölgelerde yaşayan kadınların, kurumlarda ve gözlem altında bulunan muhtaç kadınların, engelli ve yaşlı kadınların, çatışma ve savaş durumuna maruz kalan kadınların şiddete özellikle maruz kalma riski altında bulundukları kaydedilmiştir (Erdoğan, 2019: 62).

2.3.6.3. 1995 Pekin Eylem Platformu

1995 yılında 189 ülkenin katılımıyla 4-15 Eylül 1995 tarihinde Pekin’de düzenlenen Dördüncü Dünya Kadın Konferansında Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu kabul edilerek, kadına yönelik şiddetin özünde bir insan hakkı ihlali olduğu ve kadınların insan haklarından yararlanabilmeleri noktasında engel teşkil ettiği belirtilerek, kadına yönelik şiddetin önlenmesi için taraf devletlerin sorumluluk alması gerektiği görüşü benimsenmiştir (Söylemez, 2021: 46).

Kadının güçlenmesi projesi olan Eylem Platformu, bu amaçla devletleri ve diğer ilgili aktörleri 12 kritik alanda stratejik eylemlerde bulunmaya çağırır. Platformda vurgulandığı ve Uluslar arası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ve Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Bertaraf Edilmesi Sözleşmesi’nde de yer aldığı gibi devletler kadına karşı şiddetle

mücadelelerinde kadınların güçlenmelerini teşvik etmeli ve desteklenmelidirler. Bu yaklaşım tüm hakları- ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi- kucaklayan bir siyasi irade ortaya konmasını ve kısıtlı kaynakların dağıtımında, kadınların bu kaynaklara erişiminin herhangi bir başka öncelik nedeniyle feda edilmemesini sağlamayı gerektirir (Ertürk, 2015: 108-109).

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı ile kız çocuklarına ve kadınlara yönelik her türlü şiddetin önlenmesi için devletlere yükümlülükler getirilmiştir. Devletlere verilen yükümlülükler çerçevesinde şiddet mağduru kadınlar için başvuru yapabilecekleri merkezlerin ve kadın sığınma evlerinin sayısının ve olanaklarının artırılması, psikolojik ve yasal destek sağlanması konularında vurgu yapılmıştır. Kadının kamusal ve özel alanda karşılaştıkları engellerin, kadınların siyasi, ekonomik ve kültürel yaşamda yer almaları halinde ortadan kaldırılabileceğini anlatmıştır. Kadına yönelik şiddetin; toplumun barış, kalkınma ve eşitlik gibi hedeflerini gerçekleştirme konusunda önündeki en önemli engellerden biri olduğu anlatılmıştır (Akyıldız, 2014: 43).

Platformda vurgulanan yeterli tazmini sağlama yükümlülüğü, kadınların hem cezai hem de sivil teliflere erişim haklarının sağlanmasını içerir. Tazminat, oluşan her türlü fiziksel ve psikolojik zarar için, kaybedilen istihdam, eğitim ve sosyal yardım fırsatları için, itibar ve onun gördüğü hasar için ve şiddetin sonucu olarak ortaya çıkan her türlü yasal, tıbbi veya sosyal maliyet için maddi zararların ödenmesini içerebilir. Devlet ayrıca, şiddet mağduru kadınların uygun rehabilitasyon ve destek hizmetlerine erişimini de güvence altına almakla yükümlüdür. Tazminat kavramı aynı zamanda onarıcı adalet unsurunu da içerebilir (Ertürk, 2015: 110).

2.3.6.4. 2011 Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılan o dönem "Mayıs Protokolü" olarak anılan, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesini yani İstanbul Sözleşmesi'ni ilk imzalayan ülke Türkiye olmuştur. 2011'de imzalanmasına rağmen kadın hareketlerinin yoğun mücadelesi sonucunda 1 Ağustos 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine dayanan sözleşmeyi Avrupa Konseyi üyesi toplam 45 ülke ve Avrupa Birliği imzaladı, ancak sözleşme 34 ülkede onaylanarak uygulamaya geçti (Güleker Törer, 2020: 60). Bu sözleşme, kadına yönelik şiddetle mücadele

için düzenlenmiş ilk uluslararası metindir ve bağlayıcılığı olan bir sözleşmedir. Aile içi şiddetin önlenmesi, mücadele için standartlar belirlemesi açısından ilk önemli belgedir. Ayrıca sözleşme sadece üye devletlerin kadınları için değil göçmen ve sığınmacı kadınlar içinde hükümler getirmiştir. CEDAW'daki boşlukları giderip, kadınları şiddetten korumak için hazırlanmıştır (Demirel, 2019: 70). Sözleşmenin en önemli özelliği, biyolojik ve hukuki aile bağı olsun olmasın, ev içinde meydana gelen ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik standartlar öngören ve Avrupa ülkelerini hukuki olarak bağlayan ilk belge olmuştur (Najafova, 2020: 26).

Sözleşme daha önce gizliden ele alınan cinsiyet temelli şiddet meselesini tanımlamaya gitmiştir. Bu sözleşme, kadına karşı şiddeti temel bir insan hakkı ihlali olarak görür. Ayrımcılık yasağı ve eşitliği şiddetin önlenmesinde ve bitirilmesinde temel prensip olarak görmüştür. Taraf devletlerden kadına yönelik şiddetin tamamen ortadan kaldırılmış bir halde kadına yaşam hakkı sunmaya yönelik tedbirler almasını beklemekte ve bu konu şart koşmuştur (Güleker Törer, 2020: 61).

İstanbul sözleşmesinde kadına yönelik şiddetle mücadele etmek üzere genel çerçeve oluşturulmuş ve bunun için koruma, önleme, kovuşturma ve destek mekanizmaları oluşturma konuları yer almıştır (Akyıldız, 2014: 48). Bundan başka, taraf devletlerin yükümlülükleri arasında şiddet içerikli davranışlar sergileyen bireylerin davranışlarını değiştirmesi için tedavi yöntemleri kullanılarak şiddet içerikli davranışların iyileştirilmesinin sağlanması ve buna yönelik programlar geliştirmesine değinilmiştir. Şiddet ile mücadele de profesyonel kadroların oluşturulması ve bu kadroların şiddet olayların önlenmesi ve tespit edilmesi görevini yapması, bu görevleri yaptığı sırada ikincil mağduriyetler yaşatmamak adına eğitimler verilmesi ve bu eğitimlerin güçlendirilmesi ön görülmektedir. Söz konusu şiddete karşı kurumların koordineli çalışması konusuna değinilmiştir (Najafova: 2020: 29).

Şiddette son aşama olan soruşturma ve kovuşturma (prosecution) için alınacak tedbirler Sözleşme'nin 49. maddesinden başlayarak 58. maddesinde son bulmaktadır. Soruşturma ve kovuşturma sırasında olabilecek sıkıntıları gidermek amacıyla şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanların hakları arasında denge sağlanmalıdır. Bu tedbirlere göre her türlü şiddet olayını soruşturmak ve yasal işlemlerin gereksiz gecikme yaşanmadan sürdürülmesi için gerekli tedbirler alınacaktır (madde 49/1). Bu tedbirler, temel insan haklarına uygun bir biçimde ve toplumsal cinsiyet temelli bir bakış açısıyla sağlanacaktır (madde 49/2). 49. madde, kadına

yönelik ve ev içi şiddet olaylarına soruşturma ve kovuşturma sırasında daha az önemin verilmesini önleyerek vakalarda mağdurun insan haklarını korumaktadır (Kaplan, 2020: 60).

İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanmasının takibi amacıyla Taraf Ülkeler Komitesi ve Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu (GREVIO) oluşturulmuştur. GREVIO uzmanlar grubunun Türkiye adayı Prof. Dr. Ayşe Feride ACAR, Taraf Ülkeler Komitesi'nin 4 Mayıs 2015 tarihindeki toplantısında en yüksek oyu alarak seçilmiştir. Ayrıca; Eylül 2015'te gerçekleştirilen GREVIO'nun ilk toplantısında Prof. Dr. Feride ACAR oybirliğiyle GREVIO Başkanı seçilmiştir⁸⁷. Taraf Ülkeler Komitesi'nde ülkemizi temsil eden Avrupa Konseyi Nezdindeki Daimi Temsilcimiz de Taraf Ülkeler Komitesi başkanı olarak seçilmiştir (Görücü, 2018: 32). Toplumun aile yapısını bozduğu gerekçesiyle Türkiye, 19 Mart 2021 gecesi Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle sözleşmeden çekilmiştir.

2.3.7. Türkiye'de Kadına Şiddetle Hukuksal Mücadele ve 6284 Sayılı Kanunun Getirdikleri

20 Mart 2012'de Resmi Gazete'de yayınlanan ve yürürlüğe giren 6284 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" ile uluslararası sözleşmelere bağlılık vurgulanmaktadır. Kadına yönelik şiddetin bildirilmesi, önlenmesi, mağdurların korunması ve cezalandırma süreçlerinde iyileşmeler hedefleyen kanun, medeni nikah, aynı çatı altında yaşama ve yakın ilişki içinde olma halkası dışındaki konuları da kapsayarak, şiddet önleme ve izleme merkezleri kurulmasını da sağlayacak şekilde, genişletilmesine rağmen kanun da çelişki ve belirsizliklerin olması birtakım tartışmaları meydana getirmektedir (Yüksel, 2016: 82). Önleyici tedbir kararlarını mahkeme kararına bırakan yasa, koruyucu tedbir kararlarını ise mülki amirine bırakmıştır. Gecikmesinde sakınca bulunan haller kapsamında ise kolluk görevlisine bırakmıştır. Bundan dolayı önleyici ve koruyucu kararlarda olduğu gibi birçok kafa karışıklıklar bulunmaktadır.

Ev içi şiddet, mağdur ile şiddet uygulayan kişi aynı evde yaşamasa da dahi, aile veya hane içerisinde meydana gelen her türlü ekonomik, cinsel ve fiziksel şiddettir. Ayrıca 6284 sayılı kanunda önleyici, koruyucu, ihbar, itiraz tedbirlerinin uygulanması, kolluk görevlilerin görevi ve teknik yöntemlerle takip, mağdura geçici maddi yardım ve sağlık giderlerine, tedbir kararına aykırılık karşısında verilecek cezalara yer verilmiştir (Şenkul, 2014: 47). 6284 sayılı kanun

kapsamında, kanundan yararlanacak kişiler, şiddet mağduru veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kişiler ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru şahıslardır. Kanunun tek amacı şiddeti önlemek ya da şiddet mağdurunu korumak değil, şiddet uygulayanın da tedavi etmektir. (Erdoğan, 2019: 74).

6284 sayılı kanun 5 bölüm ve 25 maddeden oluşmaktadır. Birinci bölümde; amaç, kapsam, temel ilkeler ve tanımlar yer almaktadır. İkinci bölümde; koruyucu ve önleyici tedbirlere ilişkin hükümler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde; merkezlerin kurulması, destek hizmetleri ve kurumlar arası koordinasyon ifade edilmektedir. Dördüncü bölümde, mali hükümlerden; beşinci bölümde ise çeşitli ve son hükümlerden bahsetmektedir.

Halen yürürlükte olan ve kadına karşı şiddetin engellenmesinde büyük bir rol oynayan 6284 sayılı kanun Anayasa’da geçtiği şekliyle Ek-1’de aktarılmıştır.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Görünürlüğü günden güne artmaya başlayan kadına karşı şiddet olgusu, teknolojinin de artmasıyla kentsel yaşamda kendini belli etmeye başlamıştır. Toplumun en dezavantajlı grupları haline gelen kadınların kentsel yaşam koşullarında yaşadıkları sıkıntıların neler olduğunu ortaya koymak amacıyla bu çalışma yapılmaktadır. Ataerkil bağların kuvvetli olduğu Türk erkek egemenliğinin kırılmaya başlaması, stratejik göçlerin kitlesel halde olup demografik yapının değişmeye başlaması, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin toplumun içerisinde daha da yayılması kadına karşı şiddeti arttırmıştır. Bu araştırmanın amacı elde edilen veriler çerçevesinde kadına karşı şiddet gerçeğini nasıl ve ne şekilde en aza indirilebileceğini araştırmaktır.

Araştırmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulması için alan araştırması yapılmış ve kaynak taraması ile genel çerçeve oluşturulmuştur. Şiddet olgusu, kentleşme süreci ve kadına karşı şiddet konularıyla ilgili birden fazla konu olmasına rağmen, kentleşme sürecinin ve kentleşme ile birlikte ortaya çıkan farklı kentsel koşulların ve mimari çevrenin kadına karşı şiddet üzerine etkisi ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bundan dolayı şiddet olgusu, kentleşme süreci ve kadına karşı şiddet olgusu ayrı ayrı ele alınmıştır.

Araştırma ile ilgili olarak yapılan literatür taramasında, incelemiş olan çalışma Şebnem Salim'in hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde "Antalya'da Dezavantajlı Gruplardan Kadınların Kentsel Korku ve Şiddet Durumlarının İncelenmesi" konusu işlenmiştir. Tez de özellikle kentleşme süreci ele alınmış ve kentsel şiddet üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ana teması olan kadınlar üzerinde bir anket çalışması yaparak çalışması tamamlanmıştır. Bu anket sonuçlarına göre ise, dezavantajlı gruplardan olan kadınların kentsel şiddet algısını en aza indirecek öneriler ortaya çıkmıştır. Bir başka çalışma olan Sait Yıldırım'ın "Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerkillik" isimli yüksek lisans tezinde; kadına karşı şiddetin tarihsel gelişimi ele alınmış ve şiddet türleri üzerinde durulmuştur. Analizleri ise hedef kitle olan kadınlar ile yüz yüze görüşerek elde etmiştir. Analiz sonuçlarına göre şiddetin ana sebeplerine inilmeye çalışılmış ve öneriler getirilmiştir. Bu tez çalışmasında ise bahsi geçen çalışmalardan farklı olarak şiddete en çok maruz kalan mağdur kadınların yaşadığı mimari çevreye bakış açıları

ortaya konulmuştur. Yaşanılan mimari çevrenin ve kentsel yaşamın şiddete etkisi ile hangi şiddet türünün yaşanmasında etkili olduğu araştırılmıştır.

Araştırmada anket tekniği kullanılmıştır. Adana ilinde ve tüm ilçelerinde 2020 yılında kurulmaya başlayan Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirlikleri, kadına karşı şiddetle mücadele de ayrı bir emniyet birimi olarak çalışmaya başlamış ve mağdur kadınların ilk müracaat merkezleri olmuştur. Bahse konu büro amirliklerine gelerek müracaatta bulunan mağdur kadınlar üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır. Bu anket çalışması Adana ilinde tüm ilçelerinde bulunan Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirliklerine gelen 100 mağdur kadın üzerinden örnekler alınarak tamamlanmıştır. Katılımcıların doldurmuş olduğu değerlendirme formlarındaki veriler bir araya getirilerek, SPSS 25 programı aracılığı ile gerekli analiz yöntemleri uygulanmış ve bulgular tablolar halinde ifade edilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amaçları doğrultusunda toplanan verilerin tanımlayıcı ve istatistiksel analizlerine yer verilmiştir.

4.1. Tanımlayıcı Analizler

Tanımlayıcı analizler kapsamında, araştırma katılımcılarının araştırmanın ölçme aracı olan anket formundaki sorulara verdikleri cevapların dağılımları ve ortalamaları incelenmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 1’de araştırma katılımcılarının kişisel özellikleri sunulmuştur; yaş bakımından katılımcıların 24’ü (%24) 18 – 25 yaş arasında, 38’i (%38) 26 – 35 yaş aralığında, 29’u (%29) 36 – 50 yaş arasında ve son olarak da 9 katılımcı 51 yaş ve üzerinde olmaktadır. Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde 14 (%14) katılımcı okuma yazma bilmemekte, 5 (%5) katılımcı sadece okuma yazma bilmekte, 15 (%15) katılımcı ilkokul mezunu, 20 (%20) katılımcı ortaokul mezunu, 28 (%28) katılımcı lise mezunu ve son olarak da 18 (%18) katılımcı üniversite mezunu olmaktadır. Aylık gelir bakımından 43 (%43) katılımcı aylık 0 – 999 TL bir gelire, 9 (%9) katılımcı 1000 – 2999 TL, 11 (%11) katılımcı 3000 – 4253 TL, 22 (%22) katılımcı 4254 – 6999 TL, 5 (%5) katılımcı 7000 – 9999 TL ve son olarak da 10 (%10) katılımcı 10.000 TL ve üzeri bir aylık gelire sahip olmaktadır. Katılımcıların ailelerinde aile ekonomisine katkı sağlayan tarafın sorgulandığı değişkenin dağılımı şu şekilde gerçekleşmiştir; 56 (%56) katılımcının eşi, 2 (%2) katılımcının oğlu, 4 (%4) katılımcının annesi, 20 (%20) katılımcının babası ve 18 (%18) katılımcının sevgilisi aile ekonomisine katkı sağlamaktadır. Katılımcılarının komşularının eğitim düzeylerini değerlendirdiği değişkene göre; 52 (%52) katılımcının komşularının eğitim düzeyi kendilerine yakın, 20 (%20) katılımcının uzak ve son olarak da 28 (%28) katılımcının komşularının eğitim düzeyi hakkında bilgi sahibi olmamaktadır. Komşular ekonomik düzey bakımından değerlendirildiğinde; 56 (%56) katılımcı komşuların eğitim düzeyini kendine yakın, 22 (%22) katılımcı kendine uzak bulmakta ve 22 (%22) katılımcının ise komşularının ekonomik durumu hakkında bilgisi olmamaktadır. Son olarak da oturlan konut tipi bakımından 51 (%51) katılımcı müstakil konutta, 41 (%41) katılımcı apartmanda ve 8 (%8) katılımcı ise gecekonduda oturmaktadır.

Tablo 1. Araştırma Katılımcılarının Kişisel Özellikleri

	N	%
Yaş		
18-25	24	24
26-35	38	38
36-50	29	29
51 ve üzeri	9	9
Eğitim Durumu		
Okuma yazma bilmiyor	14	14
Okuma yazma biliyor	5	5
İlkokul	15	15
Ortaokul	20	20
Lise	28	28
Üniversite	18	18
Aylık Gelir		
0-999 TL	43	43
1000-2999 TL	9	9
3000-4253 TL	11	11
4254-6999 TL	22	22
7000-9999 TL	5	5
10000 TL ve Yukarısı	10	10
Aile Ekonomisine Katkı Sunan		
Eş	56	56
Oğul	2	2
Anne	4	4
Baba	20	20
Sevgili	18	18
Komşu Eğitim Düzeyi Yakın mı?		
Evet	52	52
Hayır	20	20
Fikrim yok	28	28
Komşu Ekonomik Düzeyi Yakın mı?		
Evet	56	56
Hayır	22	22
Fikrim yok	22	22
Oturulan Konut Tipi		
Müstakil	51	51
Apartman	41	41
Gecekondu	8	8
Toplam	100	100

Aşağıda yer alan Tablo 2’de ise katılımcıların şiddet durumlarına dair değişkenlerin dağılımları yer almaktadır. Elde edilen bulgular incelendiğinde maruz kalınan şiddet türü; 54 (%54) katılımcı için fiziksel şiddet, 32 (%32) katılımcı için psikolojik şiddet, 10 (%10) katılımcı için ekonomik şiddet ve 4 (%4) katılımcı için cinsel şiddet olarak dağılım göstermektedir. Maruz kalınan şiddetin sebebi; 39 (%39) katılımcı için uyuşturucu madde kullanımı, 6 (%6) katılımcı için eğitimsizlik, 10 (%10) katılımcı için işsizlik ve 45 (%45) katılımcı için otoriter aile yapısı olmaktadır. Şiddete maruz kalınan yıl; 31 (%31) katılımcı için 1 -3 yıl, 26 (%26) katılımcı için 4 – 5 yıl, 43 (%43) katılımcı için 6 yıl ve üzeri olmaktadır. Şiddetin kaynağı incelendiğinde ise 80 (%80) katılımcı için şiddet kaynağı eş, 5 (%5) katılımcı için oğul, 2 (%2) katılımcı için anne, 5 (%5) katılımcı için baba ve 8 (%8) katılımcı için sevgili olmaktadır. Şiddet uygulayan tarafın eğitim düzeyi incelendiğinde ise 18 (%16) katılımcıya şiddet uygulayan taraf üniversite mezunu, 18 (%18) katılımcı için lise, 26 (%26) için ortaokul mezunu, 29 (%29) katılımcı için ilkokul mezunu, 5 (%5) katılımcı için okuryazar ve 6 (%6) katılımcı için okur yazar olmayan taraf şiddet uygulayan taraf olmaktadır. Son olarak da 54 (%54) katılımcı kendisine şiddet uygulayan tarafın ruhsal veya kişilik bozukluğu olduğunu düşünmekte, 31 (%31) katılımcı düşünmemekte, 15 (%15) katılımcının ise fikri olmamaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Şiddet Durumları

	N	%
Maruz Kalınan Şiddet Türü		
Fiziksel şiddet	54	54
Psikolojik şiddet	32	32
Ekonomik şiddet	10	10
Cinsel şiddet	4	4
Maruz Kalınan Şiddetin Sebebi		
Uyuşturucu madde kullanımı	39	39
Eğitimsizlik	6	6
İşsizlik	10	10
Otoriter aile yapısı	45	45
Şiddete Maruz Kalma Süresi (Yıl)		
1–3 yıl	31	31
4- 5 yıl	26	26
6 yıl ve üzeri	43	43
Şiddetin Kaynağı		
Eş	80	80
Oğul	5	5
Anne	2	2
Baba	5	5
Sevgili	8	8
Şiddet Uygulayanın Eğitim Düzeyi		
Üniversite	16	16
Lise	18	18
Ortaokul	26	26
İlkokul	29	29
Okuryazar	5	5
Okuryazar değil	6	6
Şiddet Uygulayanın Ruhsal/Kişilik Bozukluk Durumu		
Evet	54	54
Hayır	31	31
Fikrim yok	15	15
Toplam	100	100

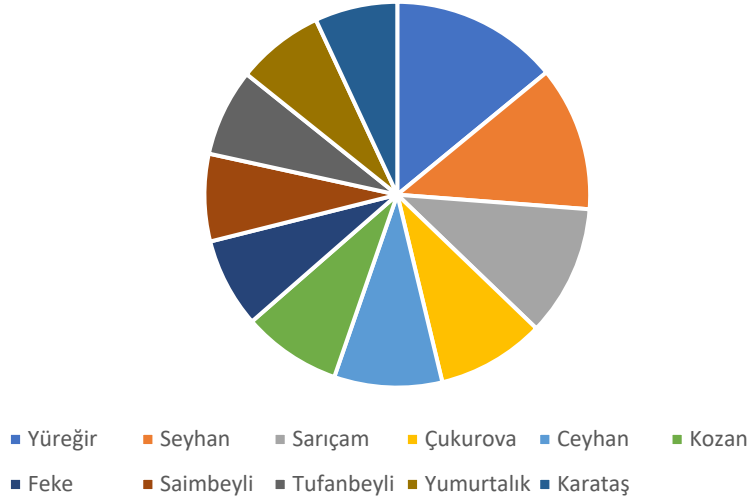
Aşağıda yer alan Tablo 3'te araştırma katılımcılarının Adana ilinin ilçelerinden duydukları tedirginlik düzeylerinin ortalamaları yer almaktadır. Elde edilen bulgular incelendiğinde Yüreğir (Ort=7,3) en tedirginlik duyulan ilçe olurken onu Seyhan (Ort=6,3) ve Sarıçam (Ort=5,7) takip etmektedir. En az tedirginlik duyulan ilçeler ise Saimbeyli (Ort=3,8), Tufanbeyli (Ort=3,8), Yumurtalık (Ort=3,8) ve Karataş (Ort=3,6) olmuştur.

Tablo 3. Adana İlçeleri Tedirginlik Düzeyleri

	Ort±Ss	Min-Max
Çukurova	4,7±2,9	0-10
Seyhan	6,3±3,1	0-10
Yüreğir	7,3±2,9	0-10
Sarıçam	5,7±2,7	0-10
Ceyhan	4,7±2,3	0-10
Kozan	4,3±2,4	0-10
Feke	3,9±2,3	0-10
Saimbeyli	3,8±2,4	0-10
Tufanbeyli	3,8±2,4	0-10
Yumurtalık	3,8±2,4	0-10
Karataş	3,6±2,4	0-10

Ayrıca bir başka soruda araştırma katılımcılarının yaşadıkları yerden duydukları tedirginlik düzeyleri ise 7,2±3,1 ile oldukça yüksek düzeyde gerçekleşmiştir.

Tedirginlik Düzeylerine Göre Adana İlçeleri

Şekil 1. Tedirginlik Düzeylerine Göre Adana İlçelerinin Genel Durumu

Aşağıda yer alan Tablo 4'te ise katılımcıların çevrelerine dair değerlendirmelerinin dağılımları yer almaktadır. Yaşanılan çevreden ve çevresel hizmetlerden duyulan memnuniyet incelendiğinde 34 (%34) katılımcı memnun olduğunu ifade etmekte, 62 (%62) katılımcı memnun olmamakta ve 4 (%4) katılımcının ise bu konuda bir fikri bulunmamaktadır. Şiddet öncesi veya sonrasında bulunulan/yaşanılan çevreyi değiştirme isteği bakımından 75 (%75) katılımcı çevresel bir değişiklik istemekte, 20 (%20) katılımcı istememekte ve 5 (%5) katılımcının ise bir fikri bulunmamaktadır.

Tablo 4. Çevresel Değerlendirme Soruları

	N	%
Yaşanılan Çevreden/Hizmetlerden Memnuniyet		
Evet	34	34
Hayır	62	62
Fikrim yok	4	4
Şiddet Öncesi/Sonrası Çevre Değiştirme İsteği		
Evet	75	75
Hayır	20	20
Fikrim yok	5	5
Toplam	100	100

Tablo 5’te ise katılımcıların şiddete yönelik görüşleri yer almaktadır. Cevaplar 3’lü likert ölçeğe kodlanmıştır. Ölçeğe göre; 1=katılıyorum, 3=katılmıyorum olmakta ve düşük puanlar yüksek katılma oranına işaret etmektedir. Bu çerçevede “Kadına karşı şiddetin engellenmesinde cezalar arttırılmalı caydırıcı hale gelmelidir.”, “Kadına karşı şiddet eğilimi ailede başlar.”, “Kadına karşı şiddetin engellenmesinde kadının eğitim seviyesi artırılmalı, kent yaşamına katılımı özendirilmelidir.” ve “Kadına karşı şiddetin engellenmesinde kentsel yaşam koşulları iyileştirilmelidir.” ifadeleri katılımcıların Ort= 1,1 ile en fazla katıldığı ifadeler olmahtayken “Kadına karşı şiddetin engellenmesinde adli makamlar ve emniyet görevini yapmaktadır.” ifadesi katılımcıların en az katıldığı ifadeler olmaktadır.

Tablo 5. Katılımcıların Şiddete Yönelik Görüşleri

	Ort±Ss	Min-Max
Kadına karşı şiddette en çok ekonomik nedenler etkilidir.	1,5±0,8	1-3
Kadına karşı şiddet olaylarının ana sebebi uyuşturucu ve alkol kullanımıdır.	1,3±0,6	1-3
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde adli makamlar ve emniyet görevini yapmaktadır.	1,7±0,8	1-3
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde cezalar arttırılmalı caydırıcı hale gelmelidir.	1,1±0,5	1-3
Şiddet mağduru kadın, adli makamlara kolaylıkla ulaşabilmektedir.	1,6±0,7	1-3
Kadına karşı şiddet eğilimi ailede başlar.	1,1±0,4	1-3
Kadına karşı şiddette Adana’nın kentsel yapısı etkilidir.	1,5±0,7	1-3
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde kentsel dönüşüm etkili olacaktır.	1,5±0,7	1-3
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde, kadının eğitim seviyesi artırılmalı, kent yaşamına katılımı özendirilmelidir.	1,1±0,3	1-3
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde kentsel yaşam koşulları iyileştirilmelidir.	1,1±0,4	1-3

4.2. İstatistiksel Analizler

Çalışmanın bu bölümünde araştırma soruları arasındaki ilişkilerin incelendiği istatistiksel analizlere yer verilmiştir. Bu çerçevede parametrik test yöntemlerinden tek yönlü anova ve pearson korelasyon testlerinden yararlanılmıştır. Aşağıda yer alan Tablo 6’da katılımcıların şiddete yönelik ifadeleri ile yaşları arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgular incelendiğinde “Kadına karşı şiddet olaylarının ana sebebi uyuşturucu ve alkol kullanımıdır.” ve “Şiddet mağduru kadın, adli makamlara kolaylıkla ulaşabilmektedir.” ifadeleri ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Elde edilen bu farklılıklar incelendiğinde 18 – 25 ve 51 yaş ve üzerindeki katılımcıların bu ifadelere diğer yaş grubundaki katılımcılardan daha çok katıldığı görülmektedir.

Tablo 6. Yaş ve Şiddete Yönelik Düşünceler Arasındaki Ortalama Farklılıkları

		N	Ort	Ss	T	P
Kadına karşı şiddette en çok ekonomik nedenler etkilidir.	18-25	24	1,54	0,83	1,588	0,197
	26-35	38	1,58	0,83		
	36-50	29	1,66	0,86		
	51 ve üzeri	9	1,00	0,00		
Kadına karşı şiddet olaylarının ana sebebi uyuşturucu ve alkol kullanımıdır.	18-25	24	1,13	0,45	2,883	0,040
	26-35	38	1,55	0,83		
	36-50	29	1,28	0,70		
	51 ve üzeri	9	1,00	0,00		
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde adli makamlar ve emniyet görevini yapmaktadır.	18-25	24	1,58	0,78	1,330	0,269
	26-35	38	1,92	0,88		
	36-50	29	1,59	0,82		
	51 ve üzeri	9	1,56	0,73		
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde cezalar arttırılmalı caydırıcı hale gelmelidir.	18-25	24	1,04	0,20	1,029	0,384
	26-35	38	1,18	0,56		
	36-50	29	1,24	0,64		
	51 ve üzeri	9	1,00	0,00		
Şiddet mağduru kadın, adli makamlara kolaylıkla ulaşabilmektedir.	18-25	24	1,33	0,56	3,382	0,021
	26-35	38	1,87	0,84		
	36-50	29	1,59	0,82		
	51 ve üzeri	9	1,22	0,44		

Kadına karşı şiddet eğilimi ailede başlar.	18-25	24	1,17	0,38	0,474	0,701
	26-35	38	1,21	0,53		
	36-50	29	1,17	0,54		
	51 ve üzeri	9	1,00	0,00		
Kadına karşı şiddette Adana'nın kentsel yapısı etkilidir.	18-25	24	1,50	0,78	0,656	0,581
	26-35	38	1,61	0,75		
	36-50	29	1,55	0,78		
	51 ve üzeri	9	1,22	0,44		
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde kentsel dönüşüm etkili olacaktır.	18-25	24	1,50	0,72	1,028	0,384
	26-35	38	1,50	0,65		
	36-50	29	1,69	0,85		
	51 ve üzeri	9	1,22	0,67		
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde, kadının eğitim seviyesi artırılmalı, kent yaşamına katılımı özendirilmelidir.	18-25	24	1,00	0,00	1,328	0,270
	26-35	38	1,16	0,44		
	36-50	29	1,21	0,49		
	51 ve üzeri	9	1,11	0,33		
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde kentsel yaşam koşulları iyileştirilmelidir.	18-25	24	1,13	0,45	0,629	0,598
	26-35	38	1,16	0,44		
	36-50	29	1,24	0,64		
	51 ve üzeri	9	1,00	0,00		

Tablo 7’de ise konut tipi ve yaşanan mimari çevreden duyulan tedirginlik arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA test sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların oturduğu konut tipi ile yaşanan yerden duyulan tedirginlik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı yer almakta ($p<0,05$) ve elde edilen bu farklılık incelendiğinde gecekonduda oturan katılımcılar en yüksek düzeyde tedirginliğe sahip olmakta ($Ort=8,13$) onları müstakil konutta oturan katılımcılar takip etmekte ($Ort= 7,94$) ve apartmanda oturan katılımcılar en düşük tedirginlik düzeyine sahip olmaktadır ($Ort= 6,20$)

Tablo 7. Konut Tipi ve Yaşanılan Yerden Duyulan Tedirginlik Ortalama Farklılıkları

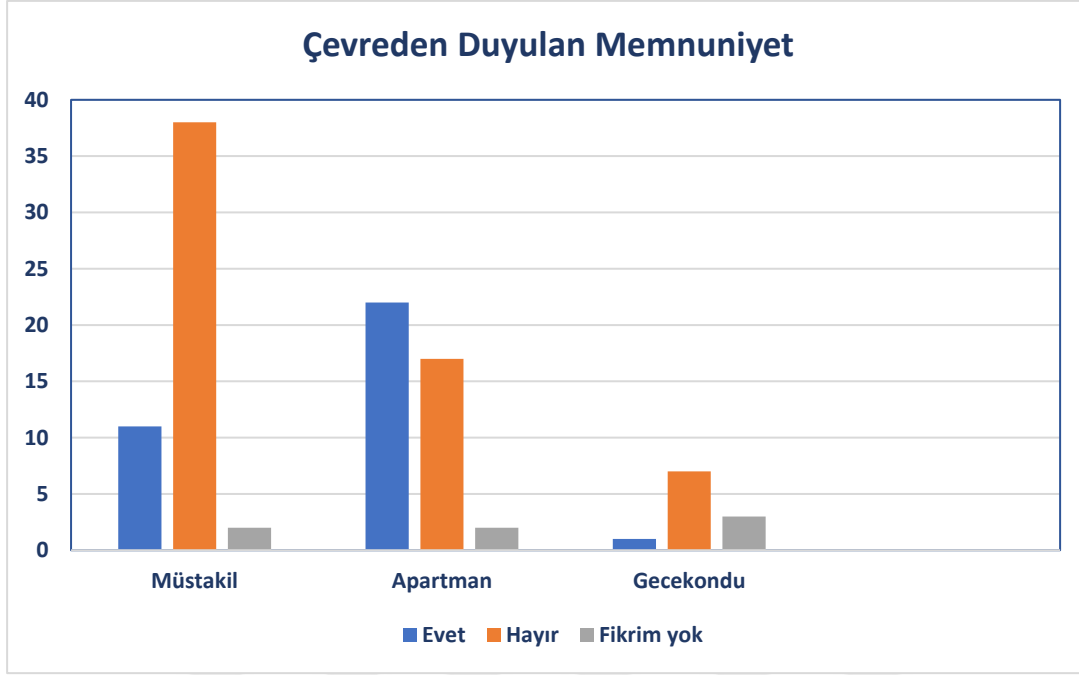
		N	Ort	Ss	T	P
Konut Tipi	Müstakil	51	7,94	2,69	4,047	0,021
	Apartman	41	6,20	3,54		
	Gecekondu	8	8,13	2,64		

Aşağıda yer alan Tablo 8’de ise yaşanılan konut tipi ile yaşanılan mimari çevreden ve hizmetlerden duyulan memnuniyet arasındaki istatistiksel anlamlı ilişkilerin tespiti amacıyla gerçekleştirilen ki-kare analizinin sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre oturlan konut tipi ile yaşanılan çevreden duyulan memnuniyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmakta ($p<0,05$) ve bu ilişki incelendiğinde özellikle müstakil ve gecekondu tipi konutlarda oturan katılımcıların çevreden memnun olmadıkları, apartmanda oturan

katılımcıların ise çevreden memnuniyetinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Konut Tipi ve Yaşanılan Mimari Çevreden Duyulan Memnuniyet

		Çevreden Duyulan Memnuniyet			P
		Evet	Hayır	Fikrim Yok	
Konut Tipi	Müstakil	11	38	2	0.010
	Apartman	22	17	2	
	Gecekondu	1	7	0	
Toplam		34	62	4	

Şekil 2. Farklı Konut Tiplerinde Yaşayan Kadınların Yaşadığı Çevreye Duyulan Memnuniyet Durumu

Aşağıda yer alan Tablo 9 ‘da oturlan konut tipi ve şiddete yönelik ifadeler arasındaki istatistiksel anlamlı ortalama farklılıklarının tespiti amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre oturlan konut tipi ile şiddete yönelik ifadeler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ortalama farklılığı yer almamaktadır ($p < 0,05$).

Tablo 9. Oturulan Konut Tipi ve Şiddete Yönelik Düşünceler Arasındaki Ortalama Farklılıkları

		N	Ort	Ss	T	P
Kadına karşı şiddette en çok ekonomik nedenler etkilidir.	Müstakil	51	1,41	0,75	1,996	0,141
	Apartman	41	1,73	0,87		
	Gecekondu	8	1,38	0,74		
Kadına karşı şiddet olaylarının ana sebebi uyuşturucu ve alkol kullanımıdır.	Müstakil	51	1,25	0,63	1,986	0,143
	Apartman	41	1,46	0,81		
	Gecekondu	8	1,00	0,00		
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde adli makamlar ve emniyet görevini yapmaktadır.	Müstakil	51	1,61	0,78	1,489	0,231
	Apartman	41	1,88	0,87		
	Gecekondu	8	1,50	0,93		
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde cezalar arttırılmalı caydırıcı hale gelmelidir.	Müstakil	51	1,18	0,56	0,143	0,867
	Apartman	41	1,12	0,46		
	Gecekondu	8	1,13	0,35		
Şiddet mağduru kadın, adli makamlara kolaylıkla ulaşabilmektedir.	Müstakil	51	1,61	0,78	0,371	0,691
	Apartman	41	1,63	0,80		
	Gecekondu	8	1,38	0,74		
Kadına karşı şiddet eğilimi ailede başlar.	Müstakil	51	1,12	0,38	0,648	0,525
	Apartman	41	1,22	0,57		
	Gecekondu	8	1,25	0,46		
Kadına karşı şiddette Adana'nın kentsel yapısı etkilidir.	Müstakil	51	1,55	0,78	0,613	0,544
	Apartman	41	1,56	0,74		
	Gecekondu	8	1,25	0,46		
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde kentsel dönüşüm etkili olacaktır.	Müstakil	51	1,59	0,75	0,542	0,583
	Apartman	41	1,44	0,67		
	Gecekondu	8	1,63	0,92		
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde, kadının eğitim seviyesi artırılmalı, kent yaşamına katılımı özendirilmelidir.	Müstakil	51	1,12	0,38	0,401	0,671
	Apartman	41	1,12	0,40		
	Gecekondu	8	1,25	0,46		
Kadına karşı şiddetin engellenmesinde kentsel yaşam koşulları iyileştirilmelidir.	Müstakil	51	1,16	0,50	0,031	0,969
	Apartman	41	1,17	0,50		
	Gecekondu	8	1,13	0,35		

5. SONUÇLAR

Modern yaşam ve kentleşme paralel bir şekilde gelişmiştir. Sanayi devrimi ile birlikte modernleşme başlamış ve modern kentler meydana gelmiştir. Üretim ve ticarete dayalı bu sistemde insanın yeni alışkanlıkları ortaya çıkmıştır. Tam bu sırada ev içinde tasvir edilen kadın, fabrikada çalışan ve emek gücü ile ekonomik kazanç elde eden bir işçi olmaya başlamıştır. Ekonomik özgürlüğünü kazanan kadın, daha önce sessiz kaldığı şiddete karşı sesini yükseltmeye başlamıştır. Bunu özellikle modern kent içerisinde örgütlenen kadın hareketleriyle başarmıştır.

Şiddet bireysel ve psikolojik bir hareket olsa da toplumsal gerçekliğinden kaçınılamaz. Yaşanılan çevre, kentsel koşullar ve ekonomik şartlar şiddetin toplumsal sebepleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan dolayı şiddet karşısında toplumsal araştırmalar önemli hale gelmekte ve şiddetin temel sorunları tamamıyla irdelenebilmektedir.

Mimari çevrenin oluşmasında göçün etkisi yadsınamaz. Göç hem kentsel yapıyı hem de toplumsal yapıyı etkilemektedir. Kırdan kente doğru yapılan göç de kentsel yapı bağlamında yepyeni mimari yapılar ortaya çıkmıştır. Özellikle gecekondular, kentin yeni yapıları olmuş ve göç edenler, kırdan olan alışkanlıklarını burada yaşamaya devam etmiştir. Özellikle çözilemeyen ataeril bağlarla birlikte şiddet olağan hale gelmiştir. Şiddete maruz kalan kadınlar ise çevresel baskılar ve yaşadıkları korku neticesinde yaşadıkları şiddeti duyuramamıştır.

Modernizmin yükselmesi, kentte birtakım yenilikler meydana getirmiştir. Kadının ekonomik yaşamda varlığını hissettirmeye başlaması onun, modern kent içerisinde hak mücadelesi vermesine neden olmuştur. Kadının kent hakkı mücadelesine girişmesi, onun kentsel yaşam içerisinde yeniden değerlendirilmesini sağlamıştır. Özellikle kadın, özel alan içerisinden çıkmış ve kamusal alanın bir parçası olmaya başlamıştır. Kamusal alan mücadelesini kazanmaya başlayan kadın, maruz kaldığı şiddeti de görünür hale getirmiş ve buna karşı mücadelesini kazanmaya başlamıştır. Özellikle uluslararası belgelerde bu tamamıyla görülmektedir.

Adana ili kentleşme süreci içerisinde farklı kentsel yapılar oluşmaya başlamıştır. Özellikle göçünde etkisiyle bu iyice belirgin hale gelmiştir. Farklı mimari çevrenin oluşmasında göçün

fazlaca etkisi olmuştur. Bundan dolayı apartman, müstakil ve gecekondü tipi konutlar fazlaca ortaya çıkmıştır. Bu durum Adana ilinin hemen hemen her ilçesinde görülmüştür. Şiddet gerçeğinin tam manasıyla ortaya dökülmesi için farklı mimari çevre içerisinde yaşam sürdüren şiddet mağduru 100 kadın üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır. Araştırmaya dahil olan mağdur kadınların yaş aralığı incelendiğinde, 18-25 yaş aralığı %24, 26-35 yaş aralığı %38, 36-50 yaş aralığı %29, 51 ve üzeri yaş aralığı %9 olduğu saptanmıştır. Hemen hemen her eğitim düzeyine sahip olan mağdur kadınların, ekonomik seviyelerinin çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ekonomik anlamda şiddet gördükleri kişilere (eş, baba, sevgili vb.) bağımlı oldukları ortaya çıkmıştır.

Şiddet mağduru kadınların büyük bir çoğunluğu (%54) fiziksel şiddete maruz kalmakta ve onu psikolojik şiddet (%32) takip etmektedir. Maruz kalınan bu şiddetin aynı haneyi paylaştığı kişilerden kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi olarak da otoriter aile yapısı ve uyuşturucu madde kullanımı olduğu saptanmıştır. Özellikle kırdan kente taşınan otoriter aile yapısı, şiddetin temel sebebi gösterilmiştir.

Kadına şiddet konusunda, şiddete maruz kalan kadınların Adana ilçelerine karşı duydukları tedirginlik konusunda, en tedirgin olunan ilçenin Yüreğir ilçesi olduğu ve onu ise Seyhan ilçesinin takip ettiği anlaşılmıştır. En az tedirginlik duyulan ilçelerin ise; Saimbeyli, Tufanbeyli, Yumurtalık ve Karataş olduğu saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%62) yaşadıkları mimari çevreden memnun olmadıkları ve değiştirmek istedikleri ortaya çıkmıştır.

Şiddet mağduru kadınlar farklı konut tiplerinde yaşamaktadır. Şiddete maruz kalan kadınların büyük çoğunluğu (%51) müstakil yapılarda yaşamaktadır. Bunu %41 oranda apartman tipi konutlar takip etmektedir. Göç ile ortaya çıkan ve günümüzde kentsel dönüşüm ile kent içerisinde varlığı sonlandırılmaya çalışılan gecekondü tipi konutlarda ise %8 oranında şiddet mağduru kadının yaşadığı saptanmıştır. Yaşanılan konut tiplerine olan tedirginlik düzeyleri incelendiğinde; en fazla tedirginlik duyulan konut tipinin gecekondü konut tipi olduğu, bunu müstakil yapıların takip ettiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca gecekondü ve müstakil yapılarda oturan şiddet mağduru kadınların yaşadıkları çevreden memnun olmadıkları saptanmıştır.

Kentsel yaşam koşullarının iyileştirilmesi, kamusal alanın kadına göre düzenlenmesi, kadınların kamusal alanda özgürce dolaşması şiddetin görünürlüğü açısından önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcılar bu konuda “kadına karşı şiddetin engellenmesinde kentsel yaşam koşulları iyileştirilmelidir” görüşüne yüksek bir katılım sağlamaktadır. Kentlerin özgürlük açısından önemli mekanlar haline gelmesi, kent meydanlarında kadının sesinin özgürce yükselmesini sağlamıştır. Kadına karşı şiddetin engellenmesinde, kadının eğitim seviyesinin artırılması ve kent yaşamına katılımının özendirilmesinin öne çıktığı saptanmıştır. Çalışma ile birlikte, kentsel yaşamın ve mimari çevrenin kadına karşı şiddet olgusu üzerine etkisinin yadsınamayacak seviyede olduğu ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (2021) *Kentleşme Süreci ve Konut Politikaları: Gaziantep Karataş Alt-Kentinde İnşaat Sektörü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, Gaziantep.
- Akıncı, S. (2019) *Nevşehir’de Yaşayan Kadınların Kadına Şiddet Algısı*, Basılmamış Yüksek Lisans, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Akkaş, İ., Uyanık Z. (2016) *Kadına Yönelik Şiddet*. Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi 6, 32-42.
- Akyıldız, M. (2014) *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Bir Model Olarak Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi*, Basılmamış Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Albayrak, F. (2010) *Türkiye’de İnsan Hakları Yönetimi İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları Üzerine Bir Alan Çalışması*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Alkan, A., Duru, B. (2002) *20. Yüzyılda Kent ve Kentsel Düşünce*, Der. ve Çev. Alkan, A., Duru, B., 20. Yüzyıl Kenti, (s.7-25) İmge Yayınevi Ankara
- Arslan, R. (2004) *Türkiye’de İnsan Haklarının Gelişim Süreci ve İnsan Hakları Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşları: İnsan Hakları Derneği ve MAZLUMDER Üzerine Bir İnceleme*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Aybay, R. (2006) *Açıklamalı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 113, Ankara.
- Bal, H. (2006) *Kent Sosyolojisi*, 3. basım, Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Baltacı, S. (2019) *Türkiye’de Kentleşme Yazınında “Kırdan Kente Göç”*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Bıyık, Z. (2011) *Kamusal Mekanın, Kent Mekanından Soyutlanması ve Devlet Otoritesi’nin Yaratmış Olduğu Dokunulmazlık Algısının Süreçteki Rolü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bingöl, O. (2014) *Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık*, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16 (özel sayı 1), s. 108-144.
- Bora, A. (2012) *Toplumsal Cinsiyete Ayrımcılık*, Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar. Çayır, K. Ayan, M. (edt.), s 35-44, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- Çakmaktepe, N.E. (2020) *Kentleşme Olgusu ve Modern Kentleşme Açısından Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve Sivas Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Çalış, R.G. (2018) *Şiddetin İktidar ve Totalitarizm Kavramları Çerçevesinde Gezi Olaylarının İncelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Demir, S. (2007) *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde İşkence ve İnsanlık Dışı Muamele veya Küçültücü Muamele*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Demirel, M.Y. (2019) *Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet: İzmir İli Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Efe, H. (2010) *Avrupa Birliği'nde İnsan Hakları Gelişimi*, Sosyal Bilimler Dergisi, sayı 5, s. 47-67.
- Erdoğan, M. (2019) *Şiddet Örneğinde Kadın Sorununun Türkiye'deki Yasal ve Toplumsal Durumu*, Basılmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Ertürk, Y. (2015) *Sınır Tanımayan Şiddet*, İstanbul: Metis yayınları
- Esen, S. (2008) *Kentleşme ve Kentleşme Sürecinin Çocuk Suçluluğu Üzerindeki Etkileri: Ankara Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Genç, F. Keyder, Ç. Keymen, E.F. Köse Badur, A. (2021) *Kentlerin Türkiye'si*, İstanbul: İletişim
- Gölbaşı, S. (2007) *Kentleşme ve Suç: İstanbul'un Kentleşme Süreci ile Suçluluk Arasındaki İlişkinin Kuramsal Analizi*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Görücü, M. (2018) *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Yasal Mevzuat Emniyet Birimlerindeki Uygulama ve Antalya Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Güleker Törer, E. (2020) *Kadına Yönelik Şiddet-Diyarbakır İl Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Güllüpinar, F. (2013) *Türkiye'nin Kentleşme Deneyimi (II): 1980 Sonrası*, Güneş F (Eds.), Kent Sosyolojisi (s. 252-282), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güven, S. (2006) *Meşrutiyet Kaynağı Olarak İnsan Hakları: Helsinki Süreci*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Hatunoğlu, B.Y. (2021) *Şiddet*, Erzurum: Fenomen Yayıncılık.
- Kalyoncu, H. (2014) *Aile İçi Şiddet ve Şiddet Ortamında Çocuklar*, İstanbul: Yediveren Yayınları.
- Kaplan, M. (2020) *İstanbul Sözleşmesi'nin Türkiye'deki İç Hukuka Etkisi Bağlamında 6284 Sayılı Kanunun İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karabulut, B. (2011) *Helsinki'den Astana'ya Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (AGİT): AGİT'in Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme*, Akademik Bakış, cilt 4, sayı 8, s. 69-92.
- Karpat, K.H. (2003) *Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm: Kırsal Göç, Gecekondu ve Kentleşme*, çev. Abdulkerim Sönmez, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kaypak, Ş. (2014) *Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak*, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, cilt 7, sayı 1, s. 344-357.
- Kurşun, H. (2021) *Kentleşme, Göç ve Suç İlişkisi Bağlamında Madde Bağımlılığı: Gaziantep Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kurt, S.L. (2016) *Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması*, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, sayı 36, s. 99-127.
- Lehimler, H.M. (2021) *Kentsel Yaşanabilirlik Bağlamında Kentli Hakları ve Kent Hakkı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Rumeli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Mitchell, D. (2020) *Kent Hakkı*, (Çev. A. Çavdar) İstanbul: Ayrıntı yayınları.
- Najafova, L. (2020) *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Araştırmaların Sistematik Derlemesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ökmen, M. (2003) *Globalleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Bir İnsan Hakkı Olarak Yerel Haklar*, Yerel ve Kentsel Politikalar (Edt: Çukurcayır, M.A.), Çizgi Yayınevi, Konya, s.17-61.
- Örün, E. Tatlı, M.M. (2021) *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine Göre Türk Çocuklarının Sağlık ve Sosyal Hakları Açısından Durumu*, Yeni Tıp Dergisi 29 (3), s. 132-137.
- Özaydınlık, K. (2014) *Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim*, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, sayı 33, s. 93-112.

- Pehlivan, M. (2018) *Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Algısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Rose, S. O. (2018) *Toplumsal Cinsiyet Tarihçiliği Nedir*, (Çev. F. B. Aydar) İstanbul: Can yayınları
- Salim, Ş. (2005) *Antalya’da Dezavantajlı Gruplardan Kadınların Kentsel Korku ve Şiddet Durumlarının İrdelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Söylemez, S.D. (2021) *Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Koruyucu ve Önleyici Tedbirler*, Basılmamış Yüksek lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Şen, F. (2015) *Kent Hakkının Korunmasında Bir Mücadele Alanı Olarak Alternatif Medya: Taksim Projesi ve Gezi Parkı Örneği*, Selçuk İletişim, 9 (1): 141-161.
- Şenkul, A. (2014) *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Uygulanan Sosyal Politikalar*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Tekin, Ü. (2011) *Şiddet*, 1. basım, Ankara: Orient Yayınları.
- Topal, A.K (2004) *Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir?*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 6, sayı 1, s. 279-294
- Yayıncılık.
- Yıldırım, S. (2015) *Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerkillik*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz, Z. (2006) *Özel Alan-Kamusal Alan Ayrımının Tarihsel Temelleri*, KKEFD/JOKKEF, sayı 14, s. 359-371.
- Yiğitcan, G. (2013) *Kadına Yönelik Şiddet-Kırıkkale Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Yüksel, A.B. (2016) *Kadına Yönelik Şiddet ve Töre Cinayetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

EKLER

Ek 1.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Temel İlkeler ve Tanımlar

Amaç, kapsam ve temel ilkeler

MADDE 1 – (1) Bu Kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

(2) Bu Kanunun uygulanmasında ve gereken hizmetlerin sunulmasında aşağıdaki temel ilkelere uyulur:

a) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemeler esas alınır.

b) Şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli bir usul izlenir.

c) Şiddet mağduru ve şiddet uygulayan için alınan tedbir kararları insan onuruna yaraşır bir şekilde yerine getirilir.

ç) Bu Kanun kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz.

Tanımlar

MADDE 2 – (1) Bu Kanunda yer alan;

a) Bakanlık: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığını,

b) Ev içi şiddet: Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti,

c) Hâkim: Aile mahkemesi hâkimini,

ç) Kadına yönelik şiddet: Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı,

d) Şiddet: Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı,

e) Şiddet mağduru: Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişileri,

f) Şiddet önleme ve izleme merkezleri: Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmi dört saat esaslı ile yürüten merkezleri,

g) Şiddet uygulayan: Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişileri,

ğ) Tedbir kararı: Bu Kanun kapsamında, şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkında hâkim, kolluk görevlileri ve mülkî amirler tarafından, istem üzerine veya resen verilecek tedbir kararlarını, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Koruyucu ve Önleyici Tedbirlere İlişkin Hükümler

Mülkî amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları

MADDE 3 – (1) Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere mülkî amir tarafından karar verilebilir:

a) Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması.

b) Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması.

c) Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi.

ç) Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması.

d) Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a) ve (ç) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunar. Mülkî amir tarafından kırksekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

Hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları

MADDE 4 – (1) Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki koruyucu tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir:

a) İşyerinin değiştirilmesi.

b) Kişinin evli olması hâlinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.

c) 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunundaki şartların varlığı hâlinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması.

ç) Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi.

Hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları

MADDE 5 – (1) Şiddet uygulayanlarla ilgili olarak aşağıdaki önleyici tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir:

a) Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.

b) Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi.

c) Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması.

ç) Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlandırılması ya da tümüyle kaldırılması.

d) Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması.

e) Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi.

f) Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi.

g) Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi.

ğ) Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi.

h) Korunan kişilerin bulundukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların bulundukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması.

ı) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin onayına sunar. Hâkim tarafından yirmidört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

(3) Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir.

(4) Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

Suçlara ilişkin saklı tutulan hükümler

MADDE 6 – (1) Kişinin silah bulundurması, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmasının suç oluşturması dolayısıyla ya da fiilinin başka bir suç oluşturması nedeniyle;

a) Soruşturma ve kovuşturma evresinde koruma tedbirlerine veya denetimli serbestlik tedbirlerine,

b) Mahkûmiyet hâlinde ceza veya güvenlik tedbirlerinin infazına ve bu çerçevede uygulanabilecek olan denetimli serbestlik tedbirlerine,

ilişkin kanun hükümleri saklıdır.

İhbar

MADDE 7 – (1) Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde herkes bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar edebilir. İhbarı alan kamu görevlileri bu Kanun

kapsamındaki görevlerini gecikmeksizin yerine getirmek ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin olarak yetkilileri haberdar etmekle yükümlüdür.

Tedbir kararının verilmesi, tebliği ve gizlilik

MADDE 8 – (1) Tedbir kararı, ilgilinin talebi, Bakanlık veya kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine verilir. Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir.

(2) Tedbir kararı ilk defasında en çok altı ay için verilebilir. Ancak şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşıldığı hâllerde, resen, korunan kişinin ya da Bakanlık veya kolluk görevlilerinin talebi üzerine tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesine, bu tedbirlerin kaldırılmasına veya aynen devam etmesine karar verilebilir.

(3) Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Bu kararın verilmesi, bu Kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez.

(4) Tedbir kararı, korunan kişiye ve şiddet uygulayana tefhim veya tebliğ edilir. Tedbir talebinin reddine ilişkin karar ise sadece korunan kişiye tebliğ edilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ilgili kolluk birimi tarafından verilen tedbir kararı şiddet uygulayana bir tutanakla derhâl tebliğ edilir.

(5) Tedbir kararının tefhim ve tebliğ işlemlerinde, tedbir kararına aykırılık hâlinde şiddet uygulayan hakkında zorlama hapsinin uygulanacağı ihtar yapılır.

(6) Gerekli bulunması hâlinde, tedbir kararı ile birlikte talep üzerine veya resen, korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresleri ile korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda gizli tutulur. Yapılacak tebligatlara ilişkin ayrı bir adres tespit edilir. Bu bilgileri hukuka aykırı olarak başkasına veren, ifşa eden veya açıklayan kişi hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

(7) Talep hâlinde ilgililere kişisel eşya ve belgelerinin kolluk marifetiyle teslimi sağlanır.

İtiraz

MADDE 9 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre verilen kararlara karşı tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde ilgililer tarafından aile mahkemesine itiraz edilebilir.

(2) Hâkim tarafından verilen tedbir kararlarına itiraz üzerine dosya, o yerde aile mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde aile mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde asliye hukuk mahkemesine, aile mahkemesi hâkimi ile asliye hukuk mahkemesi hâkiminin aynı hâkim olması hâlinde ise en yakın asliye hukuk mahkemesine gecikmeksizin gönderilir.

(3) İtiraz mercii kararını bir hafta içinde verir. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir.

Tedbir kararlarının bildirimi ve uygulanması

MADDE 10 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre alınan tedbir kararları, Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlükleri ile verilen kararın niteliğine göre Cumhuriyet başsavcılığına veya kolluğa en seri vasıtalarla bildirilir.

(2) Bu Kanun kapsamında ilgili mercilere yapılan başvurular ile bu başvuruların kabul ya da reddine ilişkin kararlar, başvuru yapılan merci tarafından Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlüklerine derhâl bildirilir.

(3) Korunan kişinin geçici koruma altına alınmasına ilişkin koruyucu tedbir kararı ile şiddet uygulayan hakkında verilen önleyici tedbir kararlarının yerine getirilmesinden, hakkında koruyucu veya önleyici tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri veya bulunduğu ya da tedbirin uygulanacağı yer kolluk birimi görevli ve yetkilidir.

(4) Tedbir kararının, kolluk amirince verilir uygulandığı veya korunan kişinin kollukta bulunduğu hâllerde, kolluk birimleri tarafından kişi, Bakanlığın ilgili il veya ilçe müdürlüklerine ivedilikle ulaştırılır; bunun mümkün olmaması hâlinde giderleri Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak üzere kendisine ve beraberindekilere geçici olarak barınma imkânı sağlanır.

(5) Tedbir kararının ilgililere tefhim veya tebliğ edilmemesi, kararın uygulanmasına engel teşkil etmez.

(6) Hakkında barınma yeri sağlanmasına karar verilen kişiler, Bakanlığa ait veya Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlere yerleştirilir. Barınma yerlerinin yetersiz kaldığı hâllerde korunan kişiler; mülkî amirin, acele hâllerde kolluğun veya Bakanlığın talebi

üzerine kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde geçici olarak barındırılabilir.

(7) İşyerinin değiştirilmesi yönündeki tedbir kararı, kişinin tabi olduğu ilgili mevzuat hükümlerine göre yetkili merci veya kişi tarafından yerine getirilir.

Kolluk görevleri

MADDE 11 – (1) Kolluk görevleri, kolluğun merkez ve taşra teşkilâtında bu Kanunda belirtilen hizmetlerle ilgili olarak, çocuk ve kadının insan hakları ile kadın erkek eşitliği konusunda eğitim almış ve ilgili kolluk birimlerince belirlenmiş olan yeteri kadar personel tarafından yerine getirilir.

Teknik yöntemlerle takip

MADDE 12 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre verilen tedbir kararlarının uygulanmasında hâkim kararı ile teknik araç ve yöntemler kullanılabilir. Ancak, bu suretle, kişilerin ses ve görüntüleri dinlenemez, izlenemez ve kayda alınamaz.

(2) Teknik araç ve yöntemlerle takibe ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Tedbir kararlarına aykırılık

MADDE 13 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan, bu kararın gereklerine aykırı hareket etmesi hâlinde, fiili bir suç oluştursa bile ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre hâkim kararıyla üç günden on güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur.

(2) Tedbir kararının gereklerine aykırılığın her tekrarında, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre zorlama hapsinin süresi onbeş günden otuz güne kadardır. Ancak zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez.

(3) Zorlama hapsine ilişkin kararlar, Cumhuriyet başsavcılığınca yerine getirilir. Bu kararlar Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlüklerine bildirilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Merkezlerin Kurulması, Destek Hizmetleri ve

Kurumlararası Koordinasyon

Şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulması

MADDE 14 – (1) Bakanlık, gerekli uzman personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmidört saat esasına göre yürüten, çalışma usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, şiddet önleme ve izleme merkezlerini kurar.

(2) Kurulan merkezlerde şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik izleme çalışmaları yapılır ve destek hizmetleri verilir.

Destek hizmetleri

MADDE 15 – (1) Bu Kanun kapsamında şiddetin önlenmesi ve verilen tedbir kararlarının etkin olarak uygulanmasının izlenmesi bakımından şiddet önleme ve izleme merkezleri tarafından verilecek destek hizmetleri şunlardır:

a) Koruyucu ve önleyici tedbir kararları ile zorlama hapsinin verilmesine ve uygulanmasına ilişkin veri toplayarak bilgi bankası oluşturmak, tedbir kararlarının sicilini tutmak.

b) Korunan kişiye verilen barınma, geçici maddi yardım, sağlık, adli yardım hizmetleri ve diğer hizmetleri koordine etmek.

c) Gerekli hâllerde tedbir kararlarının alınmasına ve uygulanmasına yönelik başvurularda bulunmak.

ç) Bu Kanun kapsamındaki şiddetin sonlandırılmasına yönelik bireysel ve toplumsal ölçekte programlar hazırlamak ve uygulamak.

d) Bakanlık bünyesinde kurulan çağrı merkezinin bu Kanunun amacına uygun olarak yaygınlaştırılması ve yapılan müracaatların izlenmesini sağlamak.

e) Bu Kanun kapsamındaki şiddetin sonlandırılması için çalışan ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapmak.

(2) Korunan kişilerle ilgili olarak şiddet önleme ve izleme merkezleri tarafından verilecek destek hizmetleri şunlardır:

a) Kişiye hakları, destek alabilecekleri kurumlar, iş bulma ve benzeri konularda rehberlik etmek ve meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmak.

b) Verilen tedbir kararıyla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesine yönelik önerilerde bulunmak ve yardımlar yapmak.

c) Tedbir kararlarının uygulanmasının sonuçlarını ve kişiler üzerindeki etkilerini izlemek.

ç) Psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde yardım ve danışmanlık yapmak.

d) Hâkimin isteği üzerine; kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.

e) İlgili merci tarafından istenilmesi hâlinde, tedbirlerin uygulanmasının sonuçları ve ilgililer üzerindeki etkilerine dair rapor hazırlamak.

f) 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu hükümleri uyarınca maddi destek sağlanması konusunda gerekli rehberliği yapmak.

(3) Şiddet uygulayanla ilgili olarak şiddet önleme ve izleme merkezleri tarafından verilecek destek hizmetleri şunlardır:

a) Hâkimin isteği üzerine; kişinin geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik ve psikolojik durumu ile diğer kişiler ve toplum açısından taşıdığı risk hakkında ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunmak.

b) İlgili makam veya merci tarafından istenilmesi hâlinde, tedbirlerin uygulanmasının sonuçları ve ilgililer üzerindeki etkilerine dair rapor hazırlamak.

c) Teşvik edici, aydınlatıcı ve yol gösterici mahiyette olmak üzere kişinin;

1) Öfke kontrolü, stresle başa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranış değiştirmeyi hedefleyen eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasına,

2) Alkol, uyuşturucu, uçucu veya uyarıcı madde bağımlılığının ya da ruhsal bozukluğunun olması hâlinde, bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi olmasına,

3) Meslek edindirme kurslarına katılmasına,

yönelik faaliyetlerde bulunmak.

(4) Şiddet mağduru ile şiddet uygulayana yönelik hizmetler, zorunlu hâller dışında farklı birimlerde sunulur.

Kurumlararası koordinasyon ve eğitim

MADDE 16 – (1) Bu Kanun hükümlerinin yerine getirilmesinde kurumlararası koordinasyon Bakanlık tarafından gerçekleştirilir.

(2) Kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler, bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili olarak kendi görev alanına giren konularda işbirliği ve yardımda bulunmak ve alınan tedbir kararlarını ivedilikle yerine getirmekle yükümlüdür. Gerçek ve tüzel kişiler, bu Kanun kapsamında Bakanlık çalışmalarını desteklemek ve ortak çalışmalar yapmak üzere teşvik edilir.

(3) Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile ulusal, bölgesel ve yerel yayın yapan özel televizyon kuruluşları ve radyolar, ayda en az doksan dakika kadınların çalışma yaşamına katılımı, özellikle kadın ve çocukla ilgili olmak üzere şiddetle mücadele mekanizmaları ve benzeri politikalar konusunda Bakanlık tarafından hazırlanan ya da hazırlattırılan bilgilendirme materyallerini yayınlamak zorundadır. Bu yayınlar, asgari otuz dakikası 17.00-22.00 saatleri arasında olmak üzere 08.00-22.00 saatleri arasında yapılır ve yayınların kopyaları her ay düzenli olarak Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna teslim edilir. Bu saatler dışında yapılan yayınlar aylık doksan dakikalık süreye dâhil edilmez. Bu süreler Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından denetlenir. Televizyon kuruluşları ve radyolarda yayınlanacak bilgilendirme materyalleri, Bakanlık birimleri tarafından üniversiteler, ilgili meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının da görüşleri alınarak hazırlanır.

(4) Bu Kanunda öngörülen görevlerin yerine getirilmesi sırasında kamu kurum ve kuruluşlarının personeli Bakanlık görevlilerine yardımcı olurlar.

(5) Tüm kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, personel ve üyelerinin bu Kanunun etkin bir biçimde uygulanması amacıyla Bakanlığın

hazırlayıp koordine edeceği, kadının insan hakları ile kadın erkek eşitliği konusunda eğitim programlarına katılmasını sağlar.

(6) İlköğretim ve ortaöğretim müfredatına, kadının insan hakları ve kadın erkek eşitliği konusunda eğitime yönelik dersler konulur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Mali Hükümler

Geçici maddi yardım yapılması

MADDE 17 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre geçici maddi yardım yapılmasına karar verilmesi hâlinde, onaltı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının otuzda birine kadar günlük ödeme yapılır. Korunan kişinin birden fazla olması hâlinde, ilave her bir kişi için bu tutarın yüzde yirmisi oranında ayrıca ödeme yapılır. Ancak, ödenecek tutar hiçbir şekilde belirlenen günlük ödeme tutarının bir buçuk katını geçemez. Korunan kişilere barınma yeri sağlanması hâlinde bu fıkra da belirlenen tutarlar yüzde elli oranında azaltılarak uygulanır.

(2) Bu ödemeler, Bakanlık bütçesine, geçici maddi yardımlar için konulan ödenekten karşılanır. Yapılan ödemeler, şiddet uygulayandan tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde tahsil edilir. Bu şekilde tahsil edilemeyenler 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre ilgili vergi dairesi tarafından takip ve tahsil edilir.

(3) Korunan kişinin gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu tespit hâlinde yapılan yardımlar, bu kişiden 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

Nafaka

MADDE 18 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre nafakaya karar verilmesi hâlinde, kararın bir örneği, resen nafaka alacaklısının veya borçlusunun yerleşim yeri icra müdürlüğüne gönderilir.

(2) Nafaka ödemekle yükümlü kılınan kişinin Sosyal Güvenlik Kurumu ile bağlantısı olması durumunda, korunan kişinin başvurusu aranmaksızın nafaka, ilgilinin aylık, maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından tahsil edilir. İcra müdürlüklerinin nafakanın tahsili işlemlerine ilişkin posta giderleri Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden karşılanır.

Sağlık giderleri

MADDE 19 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre hakkında koruyucu tedbir kararı verilen kişilerden genel sağlık sigortalısı olmayan ve genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi kapsamına da girmeyen veya genel sağlık sigortası prim borcu sebebiyle fiilen genel sağlık sigortasından yararlanamayan ya da diğer mevzuat hükümleri gereğince tedavi yardımından yararlanma hakkı bulunmayanlar; bu hâllerin devamı süresince, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 60 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinin (1) numaralı alt bendi kapsamında, gelir testine tabi tutulmaksızın genel sağlık sigortalısı sayılır.

(2) Bu Kanun hükümlerine göre hakkında önleyici tedbir kararı verilen kişinin aynı zamanda rehabilitasyonunun veya tedavi edilmesinin gerekli olduğuna karar verilmesi hâlinde, genel sağlık sigortası kapsamında karşılanmayan rehabilitasyon hizmetlerine yönelik giderler ile rehabilitasyon hizmetleri kapsamında verilmesi gereken diğer sağlık hizmetlerinin giderleri Bakanlık bütçesinin ilgili tertiplerinden karşılanır.

Harçlar ve masraflardan, vergilerden muafiyet ve davaya katılma

MADDE 20 – (1) Bu Kanun kapsamındaki başvurular ile verilen kararların icra ve infazı için yapılan işlemlerden yargılama giderleri, harç, posta gideri ve benzeri hiçbir ad altında masraf alınmaz. Bu Kanunun 17 nci maddesi uyarınca yapılan ödemeler gelir vergisi ile veraset ve intikal vergisinden, bu ödemeler için düzenlenen kâğıtlar ise damga vergisinden müstesnadır.

(2) Bakanlık, gerekli görmesi hâlinde kadın, çocuk ve aile bireylerine yönelik olarak uygulanan şiddet veya şiddet tehlikesi dolayısıyla açılan idarî, cezaî, hukukî her tür davaya ve çekişmesiz yargıya katılabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Kadrolar

MADDE 21 – (1) Ekli listede yer alan kadrolar ihdas edilerek 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvelin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına ait bölümüne eklenmiştir.

Yönetmelik

MADDE 22 – (1) Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar altı ay içinde, Adalet, İçişleri, Maliye, Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıklarının görüşleri alınmak suretiyle Bakanlık tarafından hazırlanan yönetmeliklerle düzenlenir.

Yürürlükten kaldırılan hükümler ve atıflar

MADDE 23 – (1) 14/1/1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

(2) Mevzuatta 4320 sayılı Kanuna yapılan atıflar bu Kanuna yapılmış sayılır.

(3) Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce 4320 sayılı Kanun hükümlerine göre verilen kararların uygulanmasına devam olunur.

Şiddet önleme ve izleme merkezlerinin faaliyete geçmesi

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Kanunun 14 üncü maddesinde kurulması öngörülen şiddet önleme ve izleme merkezleri, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde Bakanlık tarafından belirlenecek illerde pilot uygulama yapılmak üzere kurulur. Kuruluşları tamamlanıncaya kadar merkezlerin görevlerinin Bakanlığın hangi birimlerince yürütüleceği Bakanlık tarafından belirlenir.

Yürürlük

MADDE 24 – (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 25 – (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.